

Miia Mäkelä, Ursula Nykänen, Ipi Oikarinen

“Et löytäis oman paikkansa”

Alkuhaastattelun kehittäminen Keski-Uudenmaan Ohjaamoille

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Toimintaterapeutti AMK

Toimintaterapian tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

14.11.2017

Tekijä(t)	Miia Mäkelä, Ursula Nykänen, Ipi Oikarinen
Otsikko	“Et löytäis oman paikkansa” – Alkuhaastattelun kehittäminen Keski-Uudenmaan Ohjaamoille
Sivumäärä Aika	44 sivua + 4 liitettä 14.11.2017
Tutkinto	Toimintaterapia AMK
Tutkinto-ohjelma	Toimintaterapian tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Toimintaterapia
Ohjaaja(t)	Toimintaterapian lehtori Satu Aittomäki Toimintaterapian lehtori Janett Halonen
<p>Opinnäytetyömme tavoitteena oli laatia yhteistyökumppanimme #NuoriTöihin -hankkeen kanssa Keski-Uudenmaan Ohjaamojen työntekijöiden käyttöön yhtenäinen alkuhaastattelu. Tarkoituksena oli kerätä nuorten työllistymiseen tai mielekkään opiskelualan löytymiseen vaikuttavaa olennaista tietoa alkuhaastattelun kehittämistä varten.</p> <p>Opinnäytetyömme tehtiin laadullisen tutkimuksen periaatteita noudattaen. Teoreettisena mallina käytimme Inhimillisen toiminnan mallia (MOHO), johon myös valitsemamme aineistokeruumenetelmä pohjautuu. Kuvassimme opinnäytetyössämme ajankohtaisia ilmiöitä, kuten nuorisotyöttömyys ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teorian avulla toimimme esille nuorten elämään vaikuttavia yhteiskunnassa esiintyviä epäkohtia.</p> <p>Aineistonkeruumenetelmänä käytimme Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvaa teema-haastattelua, jonka avulla haastattelimme kuutta Keski-Uudenmaan Ohjaamojen kohde-ryhmään kuuluvaa nuorta aikuista. Haastatteluista saatu tieto luokiteltiin teemoittain ja aineisto analysoitiin deduktiivista päättelyä käyttäen. Aineiston analyysin teoreettinen pohja rajattiin kuuteen Inhimillisen toiminnan malliin sisältyvään teema-alueeseen: henkilökohtainen vaikuttaminen, arvot, mielenkiinnon kohteet, roolit, tavat ja ympäristö. Samat teemat olivat käytössä sekä haastattelussa, että aineiston analyysissä.</p> <p>Laadimme analyysistä saatujen tietojen perusteella Keski-Uudenmaan Ohjaamojen olemassa olevaan taustakartoitukseen alustavia kysymyksiä. Yhteistyökumppanilta saamamme palautteen perusteella muokkasimme kysymykset lopulliseen muotoonsa.</p> <p>Opinnäytetyömme tuloksena muodostui yhtenäinen alkuhaastattelurunko Keski-Uudenmaan Ohjaamojen toimipisteiden työntekijöiden käyttöön. Alkuhaastattelun tavoitteena on tukea Ohjaamoihin hakeutuvien nuorten onnistuneen työ- ja opiskelupolun löytymistä sekä mahdollistaa ohjauksen tasalaatuinen toteutuminen.</p>	
Avainsanat	Työkyvyn arviointi, nuorisotyöttömyys, opiskeluiden ja työkokeilujen keskeyttäminen, syrjäytymisen ehkäisy

Author(s)	Miia Mäkelä, Ursula Nykänen, Ipi Oikarinen
Title	“So that I’d find my place” – Creating an initial interview for One-Stop Guidance Centers in the Central Uusimaa region
Number of Pages Date	44 pages + 4 appendices 14 Nov 2017
Degree	Bachelor of Healthcare
Degree Programme	Occupational Therapy
Specialisation option	Occupational Therapy
Instructor(s)	Satu Aittomäki, Senior Lecturer Janett Halonen, Senior Lecturer
<p>The goal of this thesis was to create a uniform initial interview model together with our partner #NuoriTöihin project, to be used by the personnel of One-Stop Guidance Centers in the Central Uusimaa region. Developing the model involved collecting relevant information related to finding the most suitable study or work path for young adults.</p> <p>This thesis has been composed according to the principles of a qualitative study. As the theoretical framework for this study we used the Model of Human Occupation (MOHO), which is also the basis for the chosen interview model. This thesis highlights current phenomenon, such as youth unemployment and preventing the alienation of young people. By using the theory of occupational justice, we brought up certain societal faults that young people are facing in society.</p> <p>In order to collect the information, we used a semi-structured interview based on the Model of Human Occupation to interview six young adults representing the customers of One-Stop Guidance Centers in the Central Uusimaa region. The collected information was categorised into themes, and the material was analysed according to deductive rationalisation. As a theoretical base for the themes, we used six concepts included in the Model of human occupation: personal causation, values, interests, roles, habits and the environment. The same themes were used both in the interview and when analysing the material.</p> <p>Based on the information that emerged from the analysed material, preliminary questions were created to be used as part of the existing background survey of One-Stop Guidance Centers in the Central Uusimaa region. Based on this feedback, the questions were further edited into the final format.</p> <p>As a result of this study, we created a uniform questionnaire framework to be used by the personnel of One-Stop Guidance Centers in the Central Uusimaa region. The aim of the preliminary interview is to support the clients of One-Stop Guidance Centers in finding successful study and work paths, in addition to ensuring the consistent quality of the guidance services.</p>	

Keywords	Vocational rehabilitation assessment, youth unemployment, interrupting studies and work try-out practices, preventing the alienation
----------	--

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lähtökohdat	3
2.1	Tarve alkuhaastattelulle	4
2.2	#NuoriTöihin -hanke	5
2.3	Keski-Uudenmaan Ohjaamot	5
2.4	Nuorisotyöttömyys ja syrjäytyminen	7
2.5	Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen	9
2.6	Toiminnallinen epäoikeudenmukaisuus	10
2.7	Yhteiskunnalliset tukitoimet	12
3	Inhimillisen toiminnan malli	14
3.1	The Worker Role Interview –arviointimenetelmä	15
3.1.1	Tahto	16
3.1.2	Tottumus	17
3.1.3	Ympäristö	17
4	Työ	18
4.1	Työkyky	19
4.2	Työkyvynarviointi	20
4.3	Tuen tarve ja turvaverkostot	21
5	Opinnäytetyön toteutus	23
5.1	Tutkimushaastattelun teoria	24
5.2	Raakakäännösprosessi	25
5.3	Haastattelun toteutus	26
5.4	Aineiston analyysi	27
5.5	Aineiston tulokset	28
5.6	Alkuhaastattelun kehittäminen	36
5.7	Tulosten tarkastelu	38
6	Pohdinta ja yhteenveto	40
6.1	Luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu	41
6.2	Jatkosuositukset	43
	Lähteet	45

Liitteet

Liite 1. Tiedote opinnäytetyöhön osallistuville nuorille

Liite 2. Sopimus haastatteluun osallistumisesta

Liite 3. Osallistumistodistus

Liite 4. Alkuhaastattelu

1 Johdanto

Nuorten syrjäytyminen ja nuorisotyöttömyys ovat yhteiskunnallisesti ajankohtaisia aiheita. Työkyvyn arviointi tulee olemaan yhä enemmän osa myös toimintaterapeuttien työnkuvaa. Metropolia Ammattikorkeakoulu tekee tärkeää tutkimus- ja kehittämistoimintaa Suomen olosuhteisiin sopivien työkyvyn arviointimenetelmien saamiseksi toimintaterapeuttien käyttöön. Opinnäytetyöryhmämme kohtasi aiemmissa työharjoitteluissaan nuoria, jotka tarvitsivat apua opiskelussaan ja työllistymisessään. Kiinnostuksemme toimintaterapian yhteiskunnallisista vaikutusmahdollisuuksista nuorten aikuisten syrjäytymisen ehkäisyssä heräsi.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli laatia yhteistyökumppanimme #NuoriTöihin -hankkeen kanssa Keski-Uudenmaan Ohjaamoiden työntekijöiden käyttöön yhtenäinen alkuhaastattelu. Tarkoituksena oli kerätä nuorten työllistymiseen tai mielekkään opiskelualan löytymiseen vaikuttavaa olennaista tietoa. Keski-Uudenmaan Ohjaamoilla on esiintynyt tarvetta syrjäytymisriskissä olevien nuorten työelämävalmiuksien arviointiin. Nuorisotyöttömyydestä ja nuorten syrjäytymisestä löytyi useita tutkimuksia ja hankkeita, joihin perehdytään tarkemmin kohdissa 2.3. ja 2.6. Tutkimuksiin tutustuessamme aloimme ymmärtää, miten suuresta yhteiskunnallisesta ongelmasta on kyse, ja halusimme käsitellä aihetta laajasti myös opinnäytetyössämme.

#NuoriTöihin -hankkeen ja Keski-Uudenmaan Ohjaamoiden kohderyhmää ovat alle 30-vuotiaat nuoret aikuiset, jotka tarvitsevat henkilökohtaisen opinto- tai työllistymispolunsa löytämiseen konkreettista apua. Heillä voi olla takanaan koulutushakuja, opintojen keskeytymisiä ja työkokeiluja. Nämä nuoret ovat jo aloittaneet oman itsenäisen elämän suunnittelun, johon kuuluu koulutus, työ, oma toimeentulo tai tarvittavat tukitoimet.

Opinnäytetyötä ohjasivat seuraavat tutkimuskysymykset:

- Miten nuoren tahto, tottumus ja ympäristötekijät vaikuttavat opinto- ja työllistymispolun muodostumiseen?
- Miten nuorten oma ääni saadaan kuuluviin alkuhaastattelua kehitettäessä?

Opinnäytetyömme viitekehyksenä käytimme Inhimillisen toiminnan mallia (The Model Of Human Occupation – MOHO), joka on Gary Kielhofnerin kehittäämä toimintaterapian

teoreettinen malli. MOHO:n peruskäsitteet ovat tahto, tottumus, suorituskyky, osallistuminen, suoriutuminen, taidot, toiminnallinen identiteetti ja -pätevyys sekä mukautuminen, jotka yhdessä ympäristön vuorovaikutuksen kanssa ohjaavat ihmisen toimintaa. (Kielhofner 2008: 22, 26, 106–107.)

Keräsimme tietoa Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvan teemahaastattelun avulla siitä, miten psykososiaaliset tekijät ja ympäristö vaikuttavat yksilön työelämään osallistumiseen (Ekbladh, Thorell & Haglund 2010: 163–172). Toimintaterapiassa yksilö nähdään kokonaisuutena, jolloin työkykyyn vaikuttavina tekijöinä tulee ottaa huomioon myös vapaa-ajan ja henkilökohtaisen elämän vaikutus. Haastattelun tulosten tulkitseminen edellyttää valitsemaamme taustateorian (MOHO) tuntemista.

Aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla kuudelta Keski-Uudenmaan alueella asuvalta nuorelta. Aineiston tulokset analysoitiin Inhimillisen toiminnan mallin avulla. Kehitimme analyysistä saadun tiedon pohjalta Keski-Uudenmaan Ohjaamojen tarpeisiin soveltuvan alkuhaastattelun, joka on samalla myös opinnäytetyömme tuotos.

Opinnäytetyössämme nuorten työkykyä ja syrjäytymisriskiä tarkastellaan ennaltaehkäisevästä näkökulmasta, jonka tarkoituksena on tukea nuorten työelämään siirtymistä toimintaterapian keinoin. Opinnäytetyömme ansiosta saimme koetella, miten toimintaterapian näkökulmat ja menetelmät soveltuvat nuorten opiskelun ja työllistymisen edistämiseen. Pääsimme toimimaan aidossa ympäristössä kehittäen mahdollisesti jotain yhteiskunnallisestikin merkityksellistä.

Opinnäytetyömme keskeisimpiä käsitteitä ovat työkyvyn arviointi, nuorisotyöttömyys, opiskeluiden ja työkokeilujen keskeyttäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy.

2 Lähtökohdat

Opinnäytetyötä ideoidessamme kiinnostuimme koulun tarjoamasta toimintaterapian työkyvyn arviointimenetelmiin liittyvästä aiheesta, yhteistyökumppanina Metropolia Ammatikorkeakoulu. Tältä pohjalta aloimme suunnitella opinnäytetyömme varsinaista aihetta. Ryhdyimme etsimään nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvää työelämäyhteistyökumppania, jolla voisi olla tarvetta työkyvyn arvioinnille. Lähestyimme sähköpostilla Keski-Uudenmaan Ohjaamoja, josta yhteistyötoiveemme ohjattiin eteenpäin heidän yhteistyökumppaneilleen. Maaliskuun lopussa meitä lähestyi #NuoriTöihin -hankkeen projektipäällikkö, Sari Aarnio, joka ilmoitti halukkuutensa ryhtyä yhteistyökumppaniksemme.

Opinnäytetyömme alkuperäisenä suunnitelmana oli tehdä asiakasesimerkki kehitteillä olevaa suomalaista WRI-FI -käsikirjaa varten. Asiakasesimerkkiin tarvittavaa aineistonkeruuta varten teimme raakasuomennoksen englanninkielisen WRI- arviointimenetelmän kolmannen haastattelurungon (*Format 3: WRI and OCAIRS Combined*) kysymyksistä. Tarkoituksena oli, että koetlemme haastattelua ja sen avulla saatua aineistoa yhteistyössä työelämän toimintaterapeutin kanssa tulosten luotettavuuden varmistamiseksi. Alkuperäinen suunnitelma ei kuitenkaan toteutunut, sillä emme saaneet koettelua varten tarvittavaa toimintaterapeuttia yhteistyökumppaniksi. Tästä syystä raakakäännösprosessi jäi osaltamme kesken.

Prosessin aikana vahvistui yhteistyökumppanimme tarve kehittää Keski-Uudenmaan Ohjaamojen alkuhaastattelua. Jatkoimme nuorten haastattelua Inhimillisen toiminnan malliin perustuvan teemahaastattelun avulla. Huomasimme saavamme sen avulla esille alueen nuorten äänen Keski-Uudenmaan Ohjaamojen alkuhaastattelun kehittämistä varten.

Olemme käyttäneet opinnäytetyömme tiedonhankinnassa CINAHL, PubMed ja Google Scholar -tietokantoja löytääksemme toimintaterapian teorioita tukevia näyttöön perustuvia tutkimuksia. Lisäksi olemme etsineet monitieteellisestä, kaikille avoimesta Nuorisotiedon kirjastosta aiheeseen liittyviä kotimaisia tutkimuksia ja tilastoanalyyskejä kartoittaaksemme suomalaisten nuorten opiskeluun ja työllistymiseen liittyviä ominaispiirteitä, poliittisia päätöksiä sekä yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Theseus-tietokannasta löytyi useampia työkyvyn arviointia sivuavia kirjallisuuskatsauksia ja opinnäytetöitä. Useimmat löytämistämme opinnäytetöistä tarkastelivat työkyvyn

arviointia jonkin asiakkaalla esiintyvän fyysisen tai psyykkisen ongelman kautta. Opin-
näytetyössämme aihetta tarkasteltiin enemmänkin ennaltaehkäisevästä näkökulmasta,
jonka tarkoituksena on tukea nuorten työelämään siirtymistä.

2.1 Tarve alkuhaastattelulle

Ensimmäisessä tapaamisessa 21.4.2017 #NuoriTöihin -hankkeen projektipäällikkö Sari
Aarnion kanssa mietimme, miten voisimme toimintaterapian keinoin hyödyttää hankkee-
seen kuuluvia nuoria. Hankkeen ja Keski-Uudenmaan Ohjaamojen tavoitteena on lisätä
nuorten osallisuutta ja tukea nuorten työelämään siirtymistä. Esiin nousi tarve selvittää
tarkemmin hankkeeseen osallistuvien nuorten työelämävalmiuksia. Keski-Uudenmaan
Ohjaamoilla ei ole käytössään erillistä mittaria, jolla selvittää tarkemmin nuoren työelä-
mävalmiuksia, joten arviointimenetelmien avulla olisi mahdollista saada tarkempaa tietoa
nuoren toimintakyvystä.

Yhtenä opinnäytetyön vaihtoehtona olisi ollut asiakasesimerkin laatiminen Metropoliassa
kehitettävän AWP (Assessment of Work Performance) -arviointimenetelmän käsikirjaan,
jolloin havainnointiin perustuvan menetelmän avulla olisimme voineet arvioida nuorten
toimintaa työtehtävissä. Hankkeessa kiinnostuttiin AWP -menetelmästä, sillä sellaiselle
olisi tarvetta nuorten taitojen arvioinnissa. Arviointimenetelmien käyttöön ottaminen vaa-
tii kuitenkin taustateorian tuntemisen, sekä mahdollisesti erillisen koulutuksen, joten ra-
jasimme AWP -menetelmän opinnäytetyömme ulkopuolelle. Seuraavaksi suunnitte-
limme käyttävämme valitsemamme teemahaastattelun rinnalla MOHOST (The Model Of
Human Occupation Screening Tool) –arviointimenetelmää, jotta olisimme pystyneet ar-
vioimaan laajemmin myös nuoren taitoja, suoriutumista ja osallistumista. Jouduimme
kuitenkin jättämään tämän strukturoituun havainnointiin perustuvan arviointimenetelmän
opinnäytetyön ulkopuolelle, koska päätimme yhteistyökumppanimme kanssa käydyn pa-
laverin jälkeen keskittyä hankkeessa aloittaviin nuoriin. Heillä ei ollut vielä työkokeilu-
paikkoja, joten MOHOST-havainnointia ei olisi ollut mahdollista suorittaa opinnäytetyön
ajallisten resurssien puitteissa. Opinnäytetyön tavoitteen selkeydyttyä päädyimme käyt-
tämään Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvaa teemahaastattelua aineistonkeruume-
netelmänä.

Yhteistyökumppanimme korosti tarvetta yhtenäistä tapa, jolla Keski-Uudenmaan Ohjaamojen työntekijät kohtaavat palveluun ohjautuvia nuoria. Erityisesti kaivattiin yhtenäistä linjaa aloittelevien työntekijöiden tueksi, jotta ohjauksen tasalaatuinen toteutuminen mahdollistuu nuoresta tai työntekijästä riippumatta. Alkuhaastattelussa tulisi ottaa huomioon jokaisen haastateltavan yksilöllinen näkemys omasta toimintakyvystä ja mahdolliset tuen tarpeet jatkotoimenpiteitä ajatellen. Laadimme nuorten haastatteluista saadun aineiston pohjalta Keski-Uudenmaan Ohjaamoille alkuhaastattelukysymyksiä. Valmiit kysymykset yhdistettiin Järvenpään toimipisteen olemassa olevaan taustakartoituslomakkeeseen.

2.2 #NuoriTöihin -hanke

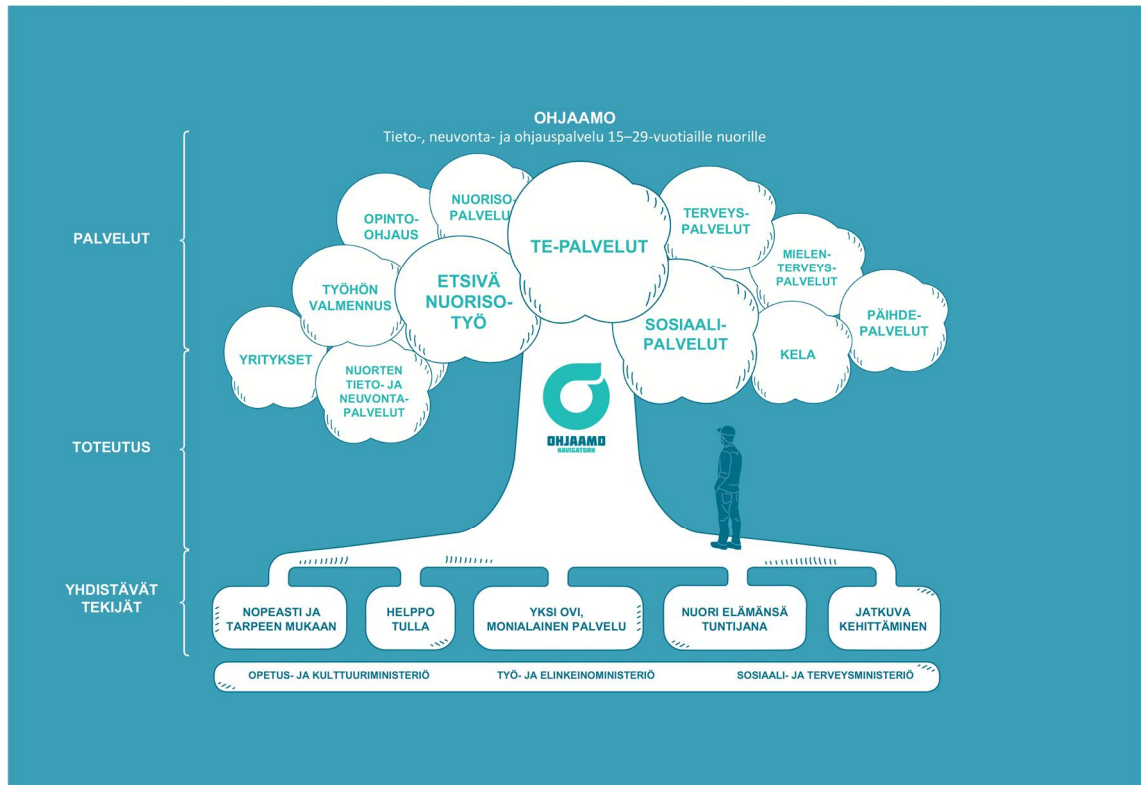
Kohderyhmämme oli opiskelu- tai työpaikkaa vailla olevat nuoret, joiden tavoittamiseksi teimme yhteistyötä #NuoriTöihin -hankkeen kanssa. #NuoriTöihin -hanke on Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän ajalla 1.9.2016 - 31.8.2018 toteuttama hanke, jonka osatoteuttajina toimivat Hyria, TTS, Seurakuntaopisto, Validia, Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo ja Tuusula. Hanketta rahoittaa ESR. Hankkeen kohderyhmänä ovat 19–29-vuotiaat heikossa työmarkkina-asemassa olevat nuoret aikuiset, esimerkiksi koulupudokkaat, koulunsa keskeyttäneet, alanvaihtajat, uraetsijät, ilman ammattikoulutusta olevat sekä maahanmuuttajataustaiset nuoret. #NuoriTöihin-hankkeen tavoitteita ovat mm. kohtaannon parantaminen sekä nuorten työllistymisen ja oman ammattialan löytämisen vakinaistaminen osaksi Keski-Uudenmaan Ohjaamojen toimintaa. (Keuda 2016.)

Hanke tarjoaa henkilökohtaista neuvontaa sekä erilaisia koulutuksia lomakkeiden täyttämisestä työelämätaitoihin. Erilaisten työkokeilujen avulla nuoret saavat tärkeää työkokeusta ja mahdollisuuden tunnustella, mikä ala tai työtehtävä voisi olla mielekkäin vaihtoehto. (Keuda 2016.)

2.3 Keski-Uudenmaan Ohjaamot

Ohjaamot Keski-Uudellamaalla kuuluvat #NuoriTöihin-hankkeeseen. Keski-Uudenmaan Ohjaamojen palveluita on tarjolla kahdeksan kunnan alueella (Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula). Ohjaamoissa tarjotaan tukea,

neuvontaa ja ohjausta työhön, koulutukseen sekä arjen hallintaan erityisesti alle 30-vuotiaille nuorille aikuisille. Alkuvaiheen ohjaukseen pääsee kunnasta riippuen päivystysaikoina myös ilman ajanvarausta. (Ohjaamot n.d.)

Kuvio 1. Ohjaamo-toimintaa yleisellä tasolla. (Ohjaamot n.d.)

Nuorta ohjataan esimerkiksi koulutus- ja työelämävalinnoissa, asunnon etsinnässä tai raha-asioiden hoitamisessa. Toiminta perustuu laajaan verkostoyhteistyöhön julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välillä. Palvelupaikkojen rinnalla rakennetaan myös kohtaamo.fi -verkko-ohjauspalvelua. Myös nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset voivat hyödyntää palveluita omassa työssään. Ohjaamojen kehittäminen on osa Nuorisotakuun toteuttamista Suomessa. Ohjaamojen toimintaa kehitetään eri ministeriöiden yhteistyönä ja Euroopan sosiaalirahasto (ESR) tukee tätä kehittämistyötä. (Ohjaamot n.d.)

2.4 Nuorisotyöttömyys ja syrjäytyminen

Jopa 10 000 syrjäytymisriskissä olevaa nuorta jää vuosittain ilman peruskoulun jälkeistä koulutusta. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla mainitaan syrjäytymisen taustatekijöiksi esimerkiksi työttömyys, koulutuksen tai toimeentulon puute, sairastuminen, asunnottomuus, mielenterveyden ongelmat, päihteiden käyttö, väkivaltaisuus ja rikollisuus. Useimmiten kyseessä on prosessi, jossa huono-osaisuus ja ongelmat kasautuvat. (Myrskylä 2012.)

Hiljattain julkaistuun suomalaistutkimukseen viitaten koulutuksen keskeyttäminen, työttömyys ja toimeentulotuen saaminen muodostavat sukupolvelta toiselle periytyvän mallin (Vauhkonen, Kallio, Kauppinen & Erola 2017: 42–52). Myös Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2012 julkaisemassa Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimuksessa on havaittu, että sukupolvelta toiselle periytyvä huono-osaisuus on tällä hetkellä laaja ja moniulotteinen ongelma. Lama-aikaan varttuneista, vuonna 1987 Suomessa syntyneistä henkilöistä joka viides on käyttänyt psykiatrisen erikoissairaanhoidon palveluita tai saanut lääkitystä mielenterveysongelmiin. Jopa 18 prosenttia tästä ikäluokasta on vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa ja heistä 40 prosentilla on mielenterveysongelmia. Useampi kuin joka viides on joutunut turvautumaan jossakin vaiheessa elämäänsä toimeentulotukeen ja 26 prosentilla on merkintä oikeuslaitoksen tai poliisin rekisterissä. Kolme prosenttia vuonna 1987 syntyneistä on ollut lastensuojelun toimesta huostaan otettuna tai kodin ulkopuolelle sijoitettuna. (Paananen, Ristikari, Merikukka, Rämö & Gissler 2012.) 15–29-vuotiaiden ikäluokasta syrjäytyneitä nuoria on noin 5 prosenttia, joista kaksi kolmasosaa on miehiä (Myrskylä 2012). Tämä näkyi myös opinnäytetyössämme, jossa haastatteluun osallistuneista nuorista viisi kuudesta oli miehiä.

Nuorten miesten syrjäytyminen on suuri yhteiskunnallinen ongelma, johon tulisi voida puuttua varhain. Helmikuussa 2017 julkaistun tuoreimman EVA -analyysin mukaan nuorten miesten syrjäytyminen näyttäisi jatkuvan myös myöhemmässä aikuisuudessa ja työelämän ulkopuolella todetaan olevan pysyvästi lähes 79 000 parhaassa työiässä olevaa miestä. Nämä 25–54-vuotiaat miehet eivät ole työkyvyttömyyseläkkeellä, tee töitä tai opiskele. Lisäksi työelämän ulkopuolella on yli 28 000 työtöntä miestä, joiden työllistymistä pidetään epätodennäköisenä pitkittyneen työttömyyden, alhaisen koulutuksen ja vähäisen työhistorian vuoksi. (Pyykkönen, Myrskylä, Haavisto, Hiilamo & Nord 2017.)

Työ- ja elinkeinoministeriön TEM -analyysissa (76/2017) on kartoitettu nuorten ja nuorten aikuisten työelämää ja sen ulkopuolisuutta. Nuorten miesten ahdinko nousee esille tässäkin analyysissä. Analyysin mukaan nuorten työttömyys on kääntynyt laskuun, mutta nuorten pitkäaikaistyöttömien ja nuorten miesten työttömyys ovat jatkaneet nopeaa kasvuaan. Erityisesti 20–24-vuotiaiden miesten työllisyysasteen trendi on aleneva, mutta samaan ikäluokkaan kuuluvien naisten ei. Myös NEET -indikaattori (lyhenne sanoista “Not in Employment, Education or Training”) nostaa esille saman tuloksen. Lisäksi työllistyneet naiset osallistuvat samassa tilanteessa olevia miehiä useammin koulutukseen. Suurin osa 20–29-vuotiaista työttömistä on saanut keskiasteen koulutuksen. Toisaalta tilastoja saattaa vääristää se, että monet tämän ikäryhmän korkea-asteen opiskelijoista ovat vielä työelämän ulkopuolella opintojensa vuoksi. Nuorten aikuisten asema työmarkkinoilla on kokonaisuudessaan aiempaa heikompi ja ylempään toimihenkilöasemaan pääseminen on vaikeutunut. Tämä on johtanut siihen, että nuorten heikko työmarkkina-asema näkyy myös ikäluokan tulotasossa. (Alatalo, Mähönen & Räisänen 2017.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilla olevan Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan vuonna 2015 nuorisotyöttömyys, eli 18–24-vuotiaiden työttömyysaste, oli 17,3 prosenttia. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD julkaisi jäsenmaidensa koulutusjärjestelmien tilaa kuvaavan Education at a Glance -indikaattorijulkaisunsa syyskuussa 2016. Sen mukaan suomalaisten 20–24-vuotiaiden koulutuksen tai työvoiman ulkopuolella olevien miesten prosenttiosuus on aineiston kuudenneksi korkein (OECD 2016).

Työttömyys vaikuttaa haitallisesti sekä terveyteen että hyvinvointiin. Tämä liittyy erityisesti pitkittyneeseen työttömyyteen. Työttömyys vaikuttaa henkilön toimeentuloon, ja lisää pitkittyessään riskiä köyhyyteen. (Pensola, Ahonen & Notkola 2004.) Työttömäksi jäädessään ihmisen sosiaalinen ja inhimillinen pääoma köyhtyy työelämän verkostojen, sekä työssä tarvittavien taitojen ja kykyjen ylläpidon jäädessä pois. Työttömällä ei ole vapaapäiviä eikä lomiam, ja he ovat jatkuvan kontrollin alaisina. Työttömäksi jääminen ei merkitse vain palkan menettämistä, vaan myös osallisuudesta luopumista. (Hiilamo 2014: 82–86.) Terveenä ja hyvinvoivana ihminen voi kokea elämänhallinnan tunteita ja toteuttaa itseään. Henkilön kokemus hallinnasta on yksilöllisten ongelmien ja voimavarojen välistä tasapainottelua. Ihminen kukoistaa saadessaan toteuttaa itseään ja käyttää kapasiteettiaan. (Rotegård, Moore, Fagermoen & Ruland 2010: 513–525.) Käytettävissä olevan rahan ja ajan määrä vaikuttaa osaltaan yksilön hyvinvointiin. Lisääntynyt vapaa-

aika ei kuitenkaan välttämättä kasvata työttömän henkilön hyvinvointia sosiaalisen yhteisön ja taloudellisen turvan menettämisen vuoksi. (Raijas 2010: 243–263.)

Suomalaisten terveys ja hyvinvointi ovat parantuneet koko ajan. Sosioekonomisten ryhmien välillä erot jatkavat kuitenkin kasvuaan. Esimerkiksi somaattisessa ja psyykkisessä sairastavuudessa sekä terveystottumuksissa on selviä eroja. Huono-osaisuus, pienituloisuus ja työttömyys sekä yksinäisyys ja terveysongelmat kasautuvat usein yhteen. Köyhyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden lisääntyminen, sekä erilaisten työsuhteiden yleistymisen lisäävät epävarmuutta ja syrjäytymisen mahdollisuutta. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan suurimmassa syrjäytymisriskissä on henkilö, jolla on kroonisesti toimintakykyä alentava sairaus, matala tulotaso ja päihdeongelma. (STM 2012.) Työttömien nuorten miesten on puolestaan raportoitu kuluttavan kaksi kertaa enemmän alkoholia kuin työssäkäyvät miehet. (Reine, Novo & Hammarström 2013: 214–222.)

Haastattelemamme nuoret eivät olleet syrjäytyneitä, mutta joillakin heistä oli kohonnut syrjäytymisriski joko mielenterveysongelmien tai toimintakykyä alentavien fyysisten sairauksien vuoksi. Runsasta alkoholin käyttöä ei esiintynyt tutkimukseemme osallistuneiden nuorten keskuudessa.

2.5 Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen

Toiminnallista oikeutta on kuvattu yksilön mahdollisuudeksi tehdä, olla, kuulua johonkin, tulla joksikin ja kehittyä ilman esteitä tasa-arvoisesti niillä mahdollisuuksilla, resursseilla ja yksilön potentiaalilla mitä hänellä on (Wilcock & Hocking 2015: 414). Professori Clare Hockingin mukaan (Aucklandin University of Technology) toiminnallisen oikeuden konseptia voidaan kuvata seuraavanlaisten perusajatusten avulla:

Ihmiset ovat luonnostaan toiminnallisia ja asiat joita ihmiset tekevät, ovat elintärkeitä terveydelle (Wilcock & Hocking 2015: 414). Tämä tarkoittaa sitä, että toiminnallinen oikeus tapahtuu vain silloin, kun olosuhteet mahdollistavat ihmisen osallistumisen toimintoihin tavoilla, jotka ovat ominaisia hänen kulttuurilleen ja uskomuksilleen (WFOT 2006) ja jotka ylläpitävät hänen hyvinvointiaan (Hammell & Iwama 2012: 385–394). Toiminnallisen oikeuden käsitteen mukaan ihmisellä tulisi myös olla mahdollisuus saada tukea, joka mahdollistaa osallistumisen toimintaan (Townsend & Wilcock 2004: 243–273).

Toiminta on kontekstuaalisesti sulautunut, eli rakenteelliset tekijät (talous, alueelliset-, kansalliset- ja kansainväliset linjaukset) sekä näiden takana olevat arvot ja persoonalliset tekijät (ikä, sukupuoli, kansallisuus, etninen tausta, uskonto, kyvyt ja henkilökohtaiset haasteet, terveys, tulot, sosiaaliset verkostot ja maantieteellinen sijainti) ovat ratkaisevia tekijöitä toiminnalle (Stadnyk, Townsend & Wilcock 2010: 329–358).

Sitoutuminen toimintaan voi parantaa heikossa asemassa ja tilanteissa olevien ihmisten elämää (Whiteford & Hocking 2012: 1–7). Jotta toiminnallinen oikeus toteutuu, on siis huolehdittava, että ympäristöt, joissa ihmiset toimivat, ovat heille sopivia ja että ne mahdollistavat, välittävät ja ajavat ihmisten mahdollisuuksia sitoutua toimintaan terveyttä ja hyvinvointia edistävällä tavalla.

2.6 Toiminnallinen epäoikeudenmukaisuus

Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden viitekehyksen periaatteita pyritään ymmärtämään usein toiminnallisen epäoikeudenmukaisuuden kautta. Vuodesta 2004 Townsend ja Wilcock alkoivat nimetä toiminnallisia epäoikeudenmukaisuuksia. Ne määriteltiin ”sosiaalisesti rakentuneiksi, sosiaalisesti muodostuneiksi olosuhteiksi, jotka lisäävät toiminnallisten kokemusten stressaavuutta”. Myöhemmin toiminnallisen epäoikeudenmukaisuuden määritelmää tarkennettiin väestön ja yksilöiden jokapäiväisiin toimintoihin osallistumista rajoittaviksi sosiaalipoliittisiksi ja muiksi hallinnon muodoiksi (Nilsson & Townsend 2010: 57–63.). Viimeisimpien määritelmien mukaan sillä viitataan jatkuvaan puutteeseen, ulkopuolelle jäämiseen, tai kehitystä jarruttavaan toimintatapaan, joka vaarantaa lapsen kehityksen, aiheuttaa kasvavia terveyshuolia tai lyhentää yksilön elinkaarta (Wilcock & Hocking 2015: 392).

Länsimaisen kulttuurin perspektiivistä toiminnallisiksi epäoikeudenmukaisuuksiksi on ehdotettu seuraavia neljää osin päällekkäistä sosiaalisen eristämisen ja siihen liittyvien toiminnallisten oikeuksien yhdistelmää, jotka ovat osa tämän päivän toiminnallisen oikeuden dialogia (Stadnyk, Townsend & Wilcock 2010: 329–358).

- Toiminnallinen vieraantuminen (occupational alienation): Sosiaalinen eristäminen rajoittamalla yksilöä tai väestöä kokemasta merkityksellisistä ja rikastavista toimintoja (Hammell 2008: 61–64; Smith & Hilton 2008: 166–172).

- Toiminnallinen deprivatio (occupational deprivation): Sosiaalinen eristäminen rajoittamalla yksilöä tai väestöä rajaamalla tämän ympäristöä (esimerkkinä van- kila tai pakolaisleiri) ja sulkemalla häneltä näin mahdollisuus osallistua terveyttä ja hyvinvointia edistäviin toimintoihin (Whiteford 2010; 303–328).
- Toiminnallinen marginalisaatio (occupational marginalization): Sosiaalinen eris- täminen rajoittamalla yksilöä tai väestöä kokemasta itsemääräämisoikeutta vali- tessa toimintoja (Smith & Hilton 2008: 166–172; Stadnyk, Townsend & Wilcock 2010: 329–358).
- Toiminnallinen epätasapaino (occupational imbalance): Sosiaalinen eristäminen rajoittamalla yksilöä tai väestöä niin, että joillain ihmisillä on päivittäin liian vähän tekemistä, kun toisilla taas on liian paljon sen sijaan, että kaikki ihmiset voisivat kokea osallistuvansa monipuolisesti ja itselleen sopivasti toimintoihin, jotka edis- tävät heidän hyvinvointia ja terveyttään (Backman 2010: 231–250).

Koska toiminnot ovat keskeisiä ihmisen olemassaololle, on osallistumisen rajoittaminen silloin toiminnallista epäoikeudenmukaisuutta (Durocher, Gibson & Rappolt 2014: 418–430). Linkki toiminnallisen oikeuden ja siihen mahdollisuuden välillä voidaan nähdä ih- misoikeuksien näkökulmasta seuraavasti: Jos ajatellaan, että terveys on ihmisoikeus (Universal Declaration of Human Rights 1948: 25. artikla) ja toiminta on keino saavuttaa terveys (Wilcock & Hocking 2015: 414), täytyy ihmisillä silloin olla myös oikeus osallistua toimintoihin edistääkseen terveyttään. Viime vuosikymmeninä on kirjoitettu toimintaterapiassa artikkeleita siitä, miten toiminnallisen oikeudenmukaisuuden käsite pitää huomi- oida kaikessa toimintaterapiassa. Nykyään sen ajatellaan olevan toimintaterapian viite- kehys ja terapian tavoite (Aldrich, Boston & Daaleman 2017: 1–5).

Toiminnallinen epäoikeudenmukaisuus korostui tutkimuksessamme erityisesti niiden henkilöiden kohdalla, joilla oli fyysinen pitkäaikaissairaus tai pakolaistausta. Esimerkiksi pyörätuolin käytön tai heikon luku-, kirjoitus- tai kielitaidon koettiin vaikuttavan alentavasti itsemääräämisoikeuteen ja osallistumiseen. Luonnollisesti myös huono taloudellinen ti- lanne vaikuttaa negatiivisesti mahdollisuuteen osallistua.

2.7 Yhteiskunnalliset tukitoimet

Koulutuksen on todettu toimivan parhaana syrjäytymisen ehkäisynä. Kouluttamattomalla työvoimalla ei ole enää kysyntää ja samoja työpaikkoja hakevat nyt myös maahanmuuttajat. (Myrskylä 2012.)

On havahduttu myös siihen, että syrjäytymisriskiin ja työllistymiseen pitäisi puuttua jo peruskoulussa, jolloin nuoret tekevät tulevaisuuttaan koskevia päätöksiä. Viime vuonna ilmestyneistä tutkimuksista ja projekteista Oma Linja -hanke on kehittänyt uusia työkaluja koulunsa päättävien peruskoululaisten ja koulun henkilökunnan avuksi tukemaan hakuprosessia. Yhtenä syynä nuorisotyöttömyyteen on tutkimuksen mukaan arveltu, että nuoret eivät tiedä tarpeeksi koulutusmahdollisuuksista tai heiltä puuttuu käytännön tietoa ja tarvittavaa tukiverkostoa selvittämään, miten jatkokoulutukseen hakeudutaan. On myös selvinnyt, että nuoret eivät ole saaneet tarpeeksi tietoa heille parhaiten soveltuvista ja heitä eniten kiinnostavista kohteista. Tällöin on riskinä, että nuori hakeutuu koulutukseen, joka ei oikeasti kiinnosta, ja joka luonnollisesti myös keskeytetään helpommin. (Oma linja 2016.)

Myös haastattelemamme nuoret toivat esille edellä mainitun asian. Jotkut olivat aloittaneet ammatillisen koulutuksen tietämättä mitä koulutus sisältää, millaisia taitoja tai henkilökohtaisia ominaisuuksia koulutuksessa vaaditaan ja millaisiin työtehtäviin tutkinnon suorittanut valmistuu. Näihin asioihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota, jotta nuori ei keskeyttäisi koulutusta esimerkiksi sen vuoksi, etteivät omat taidot ja koulutuksen vaatimukset kohtaa, tai että tuleva ammatti sisältääkin asiakaspalvelun sijaan pelkkää pääte-työskentelyä.

Opetushallituksen julkaisemien raporttien mukaan viisivuotinen valtakunnallinen läpäisy-ohjelma on osoittanut, että ammatillisten opintojen keskeyttämistä on mahdollista vähentää. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelmassa oli vuosina 2011-2015 mukana 25 hanketta ja 55 ammatillista koulutusta järjestävää tahoa. Hankkeissa opetettiin tunnistamaan ja tukemaan yksilöllisesti keskeyttämisvaarassa olevia opiskelijoita, tehostamaan opiskelijoiden kiinnittymistä opintoihin ja kehittämään joustavampia opintopolkuja. Muun muassa näiden toimenpiteiden avulla keskeyttämisluvut saatiin hankkeen aikana putoamaan 13 prosentista 8,5 prosenttiin. (Ahola, Saikkonen & Valkoja-Lähtenmäki 2015; Koramo & Vehviläinen 2015.)

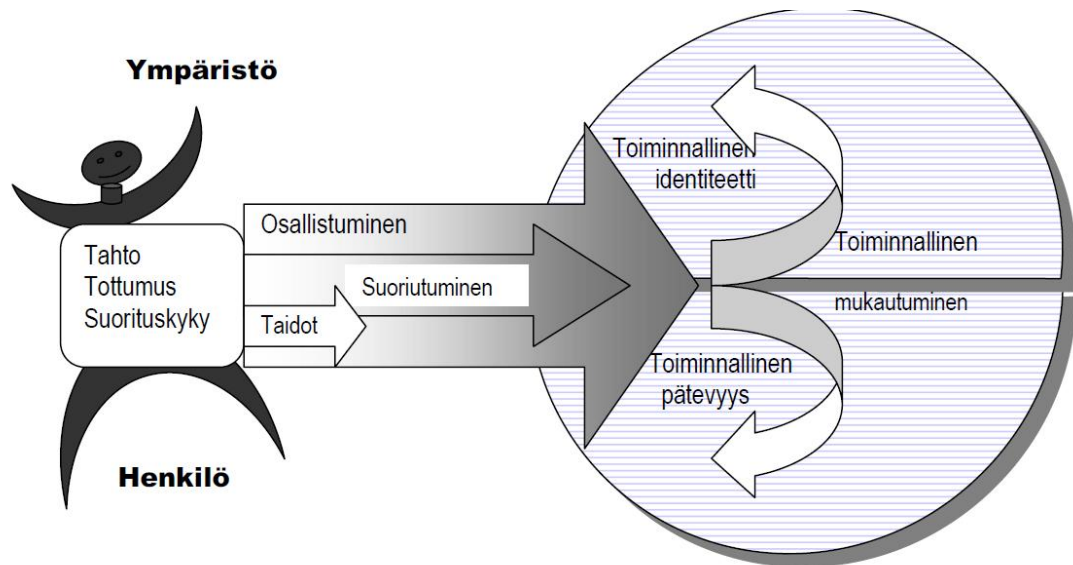
Suomessa on vuonna 2013 astunut voimaan nuorten yhteiskuntatakuu. Sen myötä alle 25-vuotiaalle työttömälle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle taataan kolmen kuukauden kuluessa työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka. Lisäksi jokaiselle peruskouluopinnot päättäneelle taataan koulutuspaikka joko lukiossa, ammattikoulussa, oppisopimuksella, työpajassa tai muilla tavoin. Nuorisotakuun ansiosta nuorten on todettu pysyneen aiempaa paremmin TE -toimistoihin ilmoittautuneina työttöminä työnhakijoina. Tämä tarkoittaa sitä, että entistä harvempi nuori lopettaa työnhakuprosessin tai katoaa yhteiskunnan palveluiden ulottumattomiin. (Savolainen, Virnes, Hilpinen & Palola 2015.)

Koulutustakuu astui voimaan syksyn 2013 yhteishaussa. Koulutustakuun ansiosta ainoastaan peruskoulun varaan jäävien nuorten määrä on vähentynyt ja yhä useampi nuori on siirtynyt suoraan toisen asteen opintoihin, valmentavaan opetukseen tai peruskoulun lisäopetukseen. Nuorisotakuun tuoman rahoituksen myötä myös etsivä nuorisotyö on laajentunut kattamaan koko Suomen. (Savolainen, Virnes, Hilpinen & Palola 2015.)

Muuttuvaan työllisyystilanteeseen ja tulevaisuuden näkymiin on tehty tutkimustyötä myös toimintaterapian saralla. Lynn Shaw (2016) herättelee julkaisuartikkelissaan keskustelua tulevaisuuden työmarkkinoista. Kanadassa tehdyssä tutkimuksessa on paljon yhtymäkohtia Suomen ja länsimaiden tämänhetkiseen työllisyystilanteeseen. Aikaisemmin vallalla ollut tulevaisuuden näkymä siitä, että korkeakoulutus automaattisesti mahdollistaisi paremman työpaikan ei pidä enää paikkansa työllisyystilastojenkaan valossa. Työ on muutosprosessissa ja tutkimuksen perusteella toimintaterapeuttien tulisi olla yhä enemmän yhteistyökumppaneina koulu- ja työmaailmassa tukemassa nuorten osaaamista. Ammattipohjaisten opetussuunnitelmien avulla voitaisiin paremmin ymmärtää tulevaisuuden työn luonnetta sekä vahvistaa opiskelijoiden monipuolisuutta ja resilienssiä nykyajan työpaikkoihin sopiviksi. Nuorten työmahdollisuuksien tukemiseksi työpaikkojen käytäntöjä ja sopimuksia tulisi muuttaa enemmän työntekijää arvostaviksi, koulutuksen aikana tulisi tarjota enemmän työharjoittelumahdollisuuksia ja opintosuunnitelmassa tulisi olla tarjolla työtä ja työllisyystilannetta käsitteleviä kursseja nuorten työtilanteen parantamiseksi. (Shaw 2016: 409, 416 – 429.)

3 Inhimillisen toiminnan malli

Inhimillisen toiminnan malli (The Model Of Human Occupation – MOHO) on Gary Kielhofnerin kehittänyt toimintaterapian teoreettinen malli, jota käytimme kehittämistyön viitekehyksenä. Malli julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1980 ja sen jälkeen sitä on kehitetty useiden eri asiantuntijoiden toimesta (Kielhofner 2008: 1). Mallin keskiössä on inhimillinen toiminta ja asiakaslähtöinen terapiakäytäntö. Taustateorian tuntemuksen avulla opinnäytetyöhömmme osallistuvien nuoren toimijuutta oli mahdollista tarkastella dynaamisena prosessina.

Kuvio 2. Kielhofnerin Inhimillisen toiminnan mallin (2008) käsitteet ja niiden välinen dynamiikka

MOHO:n peruskäsitteet ovat tahto, tottumus, suorituskyky, osallistuminen, suoriutuminen, taidot, toiminnallinen identiteetti- ja pätevyys sekä mukautuminen, jotka yhdessä ympäristön vuorovaikutuksen kanssa ohjaavat ihmisen toimintaa (Kielhofner 2008: 22, 26, 106–107). Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvan teemahaastattelun avulla oli mahdollista ymmärtää, miten tahto, tottumus ja ympäristö vaikuttivat asiakkaan toiminnallisuuteen, sekä ajattelu- ja tunne-elämään. Ongelmalähtöisen lähestymistavan sijaan henkilökohtainen vaikuttaminen, mielenkiinnon kohteet, arvot, tavat, roolit sekä ympäristö voivat näyttäytyä joko yksilön toimintaa edistävinä tai estävinä tekijöinä. (Kielhofner 2008: 26–28.)

Asiakas on aina ainutlaatuinen henkilö, jolla on yksilöllinen elämäntilanne ja omat näkemyksensä. Mallin käsitteiden avulla voi selittää yksilön osallistumista ja mukautumista

elämään toimintojen avulla. Sen avulla ymmärretään tarkemmin motivoitumista toimintaan, toimintojen jäsentymistä ja vuorovaikutusta ympäristön ja toiminnan välillä. Ihmisen toimintaan vaikuttavat paitsi ympäristö (fyysinen, sosiaalinen, taloudellinen ja poliittinen konteksti), aina myös sisäiset tekijät. Hautala, Hämäläinen ja Rusi-Pyykönen esittävät kirjassaan (2013) Kielhofnerin ajatuksen siitä, että sitoutuminen toimintaan vaatii henkilöltä valmiuksia ylläpitää, ja muuttaa sisäisiä tekijöitään. (Hautala, Hämäläinen & Rusi-Pyykönen 2013: 234–235.)

3.1 The Worker Role Interview –arviointimenetelmä

The Worker Role Interview (WRI) on alun perin Yhdysvalloissa kehitetty työroolia arvioiva puolistrukturoitu teemahaastattelu, jonka avulla selvitetään tutkittavan elämään ja työskentelyyn liittyviä kokemusperäisiä asioita. Tämän haastattelun avulla voidaan muodostaa yksilöllistä tietoa tutkittavan työllistymistä edistävästä ja estävästä tekijöistä. (Harra, Aralinn, Heikkilä, Korkiatupa, Löytönen & Onkalo-Okkonen 2006: 554–562.)

Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvassa WRI -teemahaastattelussa kerätään tietoa kuuden osa-alueen osalta: henkilökohtainen vaikuttaminen, arvot, mielenkiinnon kohteet, roolit ja tavat, ympäristö (Kielhofner 2008: 278). Arviointimenetelmään kuuluu myös neliportainen pisteitys. Haastattelun keskimääräinen pituus on n. yksi tunti. Puolistrukturoitujen kysymysten tarkoituksena on toimia haastattelijan ohjenuorana, jotta tarvittava tieto saadaan kerättyä kaikilta osa-alueilta. Haastattelusta pyritään muodostamaan luotamuksellinen vuorovaikutustilanne avointen ja rehellisten vastausten saamiseksi. (Veloza, Kielhofner & Fisher 1998: 160–172.)

The Worker Role Interview -arviointimenetelmän hyödyistä on saatavilla tutkimustietoa. Islannissa tehdyssä tutkimuksessa (Fenger & Kramer 2007) todettiin, että WRI -arviointimenetelmän islanninkielisen version avulla pystyttiin pätevästi tulkitsemaan asiakkaiden työhön paluuseen vaikuttavia psykososiaalisia tekijöitä. Tutkimustulosten perusteella todettiin, että WRI -arviointimenetelmä voi soveltua käytettäväksi työllistymiseen tähtäävissä kuntoutusohjelmissa.

Opinnäytetyössämme käyttämämme teemahaastattelu ei ollut verrattavissa varsinaisen WRI -arviointimenetelmän käyttöön. Aineistoa kerätessämme keskityimme kuitenkin WRI -teemahaastattelun mukaisesti Inhimillisen toiminnan mallin kolmeen osa-alueeseen: tahto, tottumus ja ympäristö.

3.1.1 Tahto

Tahto kuvastaa ihmisen luontaista tarvetta toimia, tuntea tyydytystä ja pätevyyttä toiminnassaan sekä halua tehdä arvostamia asioita. Tahtoon vaikuttavat yksilön kokemat tunteet ja ajatukset kuvataan mallissa henkilökohtaisena vaikuttamisena, arvoina sekä mielenkiinnon kohteina. (Kielhofner 2008: 12–13; Taylor 2017: 38-56.) Ymmärtääkseen tahtoa tulee tarkastella näiden osatekijöiden dynaamista vuorovaikutusta.

Henkilökohtainen vaikuttaminen kuvastaa tunnetta omista kyvyistään sekä oman toiminnan seurauksista eli tehokkuutta. Yksilö, joka tuntee olevansa kyvykäs ja tehokas toiminnassaan, etsii mahdollisuuksia, hyödyntää palautetta ja työskentelee saavuttaakseen tavoitteitaan. Henkilökohtainen vaikuttaminen heijastuu siten myös ihmisen motivaatioon tehdä asioita. Esimerkiksi omiin kykyihinsä luottava henkilö tekee sinnikkäästi työtä asettamiensa tavoitteiden eteen ja näkee elämässään mahdollisuuksia. Negatiiviset oletukset omista kyvyistään puolestaan alentavat ihmisen toimintakykyä ja elämänlaatua. (Kielhofner 2008: 35–37.)

Arvot kuvastavat yksilön maailmankatsomusta ollen samalla vahvasti kulttuurisidonnaisia. Arvot sitouttavat toimintaan, vaikuttavat yksilön ajankäyttöön, tapaan tehdä asioita sekä tavoitteiden asettamiseen. Sairastuminen tai vammautuminen voi haastaa yksilön tarkastelemaan omia arvojaan sekä maailmankatsomustaan. Arvojen ollessa ristiriidassa yksilön kykyjen kanssa voi elämänsä kokea merkityksettömäksi, mikä vaikuttaa merkittävästi itsetuntoon. Esimerkiksi vanhempien arvojen mukaiseen elämään pyrkiminen voi tuottaa pettymyksiä, jos valintoja tehdään muiden arvoista käsin. (Kielhofner 2008: 40–42.)

Mielenkiinnon kohteilla kuvataan sellaista tekemistä, josta ihminen nauttii ja saa tyydytystä. Mielenkiinnon kohteet tuovat vetoa myös valintojen tekemiseen, sillä yksilöllä esiintyy mieltymyksiä tiettyihin asioihin enemmän kuin toisiin. Fyysinen tai psyykinen vamma voi estää tai vähentää tällaisten toimintojen toteuttamista. Tällöin uusien mielenkiinnon kohteiden löytäminen tai aiempien uudelleen kanavointi olisi tärkeää, sillä nautinnon ja tyydytyksen löytäminen omasta toiminnastaan on keskeinen osa toiminnallista mukautumista. (Kielhofner 2008: 42–46.)

3.1.2 Tottumus

Tottumus kuvastaa tutussa ympäristössä esiin tulevia toistuvia ja johdonmukaisia toimintamalleja, joiden syntyyn tavat ja roolit vaikuttavat. Tavat määritellään opituiksi taipumuksiksi reagoida ja toimia automaattisesti tietyllä tavalla tutussa ympäristössä ja tilanteissa. Tapojen avulla tietoisien keskittymisen tarve vähenee, mikä mahdollistaa samanaikaisen toiminnan. (Kielhofner 2008: 16–18; Taylor 2017: 57-73.)

Siirryttäessä kehitysvaiheessa työ- ja opiskeluelämään tulee omia tapojaan mukauttaa uuden ympäristön rytmin ja muun sosiaalisen ympäristön mukaiseksi, jolloin myös vapaa-ajan ja kotielämän tapoihin voi tulla tarve muutoksille. Totutut tavat kuitenkin vastustavat muutosta, sillä ne edellyttävät toimiakseen tietynlaista järjestystä fyysisessä, ajallisessa ja sosiaalisessa ympäristössä. Tapojen ansiosta monet asiat elämässä tuntuvat itsestään selviltä. Tapojen rooli kasvaa vammautumisen tai sairastumisen myötä, jolloin tehokkailla tavoilla on mahdollista kompensoida taustalla olevia vaikeuksia tai tehottomilla lisätä rajoittavaa vaikutusta. (Kielhofner 2008: 57.)

Roolit vaikuttavat käyttäytymiseen, valittuihin toimintoihin sekä päivittäisen ja viikoittaisen elämän rakenteeseen. Toteutamme suurta osaa toiminnoista sisäistetyssä roolissa osana sosiaalista ympäristöä. Roolin sisäistäminen tarkoittaa kyseiseen rooliin kuuluvan henkilökohtaisesti tai sosiaalisesti määritellyn identiteetin ottamista, sekä rooliin kuuluvien asenteiden ja toimintojen omaksumista. Tutkimuksissa on tullut esille, että osallistuminen harvoihin rooleihin on todennäköisemmin vahingollisempaa psyykkiselle hyvinvoinnille, kuin liian monessa roolissa toimiminen. Roolien vähäisyyden vuoksi yksilöltä voi puuttua kokemus identiteetistä, tarkoituksesta sekä arjen rytmistä. (Kielhofner 2008: 59–63.)

3.1.3 Ympäristö

Yksilön toimintaa ymmärtääkseen tulee aina myös huomioida ympäristön vaikutus. Toimintaan vaikuttava ympäristö voidaan jaotella fyysisiin, sosiaalisiin, kulttuurillisiin, taloudellisiin ja poliittisiin tekijöihin. Nämä tekijät vaikuttavat yksilöllisesti ihmisen toimintaan, motivaatioon ja toiminnan jäsentämiseen. Ympäristö voi joko mahdollistaa ja tukea toimintaa tai estää ja vaikeuttaa toimintaa. (Kielhofner 2008: 86–87; Taylor 2017: 93-104.) Esimerkiksi työskentelyyn soveltuvat turvalliset laitteet ja asianmukaiset tilat ovat toimin-

taa mahdollistavia tekijöitä. Sen sijaan esimerkiksi työttömyysrahan tulorajat tai työpaikan tarjoama puutteellinen perehdytys työtehtäviin voivat vaikeuttaa työntekoa ja laskea työntekijän motivaatiota.

4 Työ

Työtä ja sen merkitystä on pyritty määrittelemään toimintaterapiassa jo kauan sitten, koska työ on ollut kuntoutuksen väline toimintaterapian historian alusta alkaen (Schmidt, Hanson & Walker 1992: 56–62). Bingin mukaan työ on keskeistä ihmisen olemassaololle. Se tarjoaa keinon ravinnon hankintaan, itsearvostukseen ja itsetietoisuuteen. (Bing 1989.) Työn merkitys vaihtelee jokaisen yksilön kohdalla, mutta toimintaterapiassa on tunnustettu työn terveyttä edistävät vaikutukset jo siihen liittyvistä ensimmäisistä tutkimuksista lähtien (Harvey-Krefting 1985: 301–307.)

Myös haastattelemamme nuoret nostivat esille työn merkityksen ja arvostuksen. Työkokeilut ja merkityksellinen tekeminen olivat nuorille tärkeitä. Parhaimmillaan omia kiinnostuksen kohteita vastaava työ vaikutti positiivisesti nuoren toiminnalliseen identiteettiin ja itsearvostukseen. Työstä saadun rahallisen palkan ansiosta nuoret kokivat myös osallistumisen mahdollisuuksiensa lisääntyneen.

Länsimaisessa kulttuurissa työskentely on arvostettua, joskus jopa yliarvostettua. Voidaan jopa sanoa, että kulttuurissamme ihminen määrittellään tekemänsä työn kautta. Toimintaterapiassa työ voidaan määritellä myös tuottavuuden näkökulmasta. Tarve tuottavuuteen nähdään synnynnäisenä inhimillisenä piirteenä. Tuottavaksi työksi lasketaan monia erilaisia toiminnan tapoja, kuten palkkatyö, itsensä työllistäminen yrittäjänä, kotityöt, läheisten hoivaaminen (esimerkiksi omat lapset tai iäkkäät omaiset), opiskelu ja vapaaehtoistyö. (Pierce 2003: 58–59, 62.)

Flow-teoria (Csíkszentmihályi 1988; 1991) tarjoaa käytännöllisen näkökulman tuottavuuteen. Flow-tilassa ihminen on täydellisen keskittynyt työhönsä ja hän käyttää psyykkisen energiansa ainoastaan tavoitteiden saavuttamiseen. (Csíkszentmihályi 2005: 68–73.) Työn tulisi olla yksilön taidoille tarpeeksi haastavaa, merkityksellistä ja häiriötöntä. Mikäli työ on työntekijän kyvyille liian vaativaa, voi seurauksena olla ahdistus. Jos taas työtehtävät ovat työntekijän taitotasoon nähden liian helppoja, voi seurauksena olla tylsistyminen. (Pierce 2003: 60–61.) Flow-teorian näkökulmasta tarkasteltuna ei siten ole merkityksetöntä, millaisiin opintoihin tai työkokeiluihin nuoret ohjataan.

4.1 Työkyky

Työkyky muodostuu tasapainosta työn vaatimusten ja henkilökohtaisten voimavarojen välillä. (Ilmarinen 2006: 79–81.) Työkykyyn voidaan liittää seuraavat ominaisuudet: stressinsietokyky, työssä jaksaminen, arvomaailma, työn merkitys, työllistymiskyky, persoonallisuus, työntekoon liittyvät ammatilliset valmiudet, hallinnan tunne sekä työhyvinvointi. Työkykyyn vaikuttavina ympäristötekijöinä voidaan mainita sosiaali-, eläke, työ- ja koulutuspoliittiset ratkaisut. (Ilmarinen, Gould, Järvikoski & Järvisalo 2006: 18–20.) Opin- näytetyössämme käyttämämme teemahaastattelu keskittyi selvittämään arvomaailmaa, työn merkitystä ja haastateltavan omia ajatuksia ammatillisista valmiuksista. Se huomioi myös fyysisen ja sosiaalisen ympäristön vaikutukset työkykyyn ja sitä kautta työhyvinvointiin.

Toimintaterapiassa työkyvyn käsitettä voidaan lähestyä yhtä monesta näkökulmasta kuin on työkyvyn arviointimenetelmiäkin. Tenglandin (2006) mukaan yksilön työkykyyn vaikuttaa asianmukainen työntekijää tukeva työympäristö, joka luo pohjan työtoiminnoille - työkyky on jotain, joka määrittelee yksilön oikeuden työttömyysturvaan (Tengland 2006: 155–167).

Toisaalla työkykyä lähestytään yksilön työidentiteetin (*Career identity*) kautta. Tärkeiksi huomioiksi nousevat henkilön tavoitteet, arvot, normit, tulevaisuuden toiveet ja pelot sekä kommunikointitaidot - miten henkilö näkee itsensä työkonseptissa. Toisena tärkeänä asiana nähdään henkilön mukautuminen ja sopeutuminen muuttuviin työolosuhteisiin ja tilanteisiin (*personal adaptivity*), sekä sosiaalinen ja inhimillinen pääoma (*social and human capital*). Nämä pitävät sisällään ihmissuhdetaidot, kyvyn hyödyntää luontaisia resurssejaan työn edistämiseksi sekä iän, kokemuksen, koulutuksen ja osaamisen tuoman lisän työpaikalle. Työkyky nähdään siis yksilön työllistymisen mahdollisuuden kautta. (Fugate, Kinicki, Ashforth 2004: 14–38.)

Sandqvist ja Henriksson (2004) lähestyvät työkykyä työhön osallistumisen, työn suorittamisen ja yksilön kapasiteetin kautta. Työhön osallistuminen pitää sisällään yksilön kyvyn ja mahdollisuudet täyttää työntekijän rooli, sekä hakea tai ylläpitää työpaikkaa yhteiskunnassa. Työn suorittaminen pitää sisällään käsitteen työtaidot (*working skills*), eli kyvyn suoriutua tyydyttävästi työtehtävistä. Yksilölliseen kapasiteettiin (*individual capa-*

city) kuuluvat fyysiset ja psyykkiset tekijät mahdollistavat henkilön suoriutumisen erilaisista työtehtävistä. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi lihasvoima, nivelten liikkuvuus, tuntoaisti ja muisti. (Sandqvist & Henriksson 2004: 147–157.)

4.2 Työkyvyn arviointi

Työkykyisen henkilön työkyvyn mittaukseen käytetään sosiaali- ja terveysalalla monia erilaisia menetelmiä ja mittareita riippuen siitä mitä etsitään, ja mikä on tutkivan tahon toimintakykyä selittävä viitekehys. Jos lähdetään tekemään toimintakyvyn arviota biomekkaalisesti sairauslähtöisestä näkökulmasta, selvittää se toimintakyvyn haasteen rajatusti juuri tietyn vamman tai sairauden osalta. Jos kyseessä on pitkäaikainen sairaus, johon myös liittyy psykososiaalisen toimintakyvyn muutoksia, on syytä tutkia toimintakykyä monialaisemmin, perustuen enemmän biopsykososiaaliseen terveystieteeseen. Raija Kerätär (2016) toteaa, että monialaisen työ- ja toimintakyvyn arvioinnissa tarvitaan myös elämäntien aikaisen toiminnan arviointia ja asiakkaan toimijuuden näkökulmia. Työkyky ei ole automaattisesti yhtä kuin terveys. (Kerätär 2016a: 23-45).

Toimintaterapeuteilla on hyvät edellytykset toimia yhteistyössä erilaisten työllistämispalveluiden kanssa. Moniammatillisessa työyhteisössä toimintaterapeutti voi tarjota erityisryhmiin liittyvää kliinistä tukea ja neuvoja työyhteisön käyttöön. Toimintaterapeutti keskittyy ammatillisen huomionsa yksilöllisiin tekijöihin, jotka saattavat olla asiakkaan työllistymisen esteenä. Toimintaterapeutin tekemät interventiot voivat myös edistää asiakkaan työllistymistä. (Priest & Bones 2012: 194-200.)

Työkyvyn arviointi toimintaterapiassa noudattelee Kielhofnerin (2008) kuvaamaa kuusi vaiheista toimintaterapiaprosessimallia. Prosessi alkaa asiakasta ja hänen tilannettaan koskevilla kysymyksillä. Kysymykset muodostetaan yhdistämällä asiakkaasta jo olemassa oleva tieto niihin asioihin, joihin Inhimillisen toiminnan mallin teoria ohjaa toimintaterapeuttia kiinnittämään huomiota. Seuraavassa vaiheessa toimintaterapeutti kerää muodostettujen kysymysten avulla tietoa asiakkaasta yhdessä asiakkaan kanssa. Tämän jälkeen saatua tietoa käytetään selvittämään asiakkaan tilannetta. Seuraavaksi laaditaan terapiasuunnitelma ja tavoitteet yhdessä asiakkaan kanssa. Tavoitteiden toteutumisesta arvioidaan jatkuvasti toimintaterapiaprosessin aikana. Viimeisessä vaiheessa terapian toteutuksen ja arvioinnin jälkeen määritellään terapian tulokset. (Kielhofner – Forsyth 2008: 144-145.)

Toimintaterapeutin arvioinnissa käyttämiä menetelmiä ovat strukturoidut, puolistrukturoidut ja avoimet haastattelut sekä havainnointi ja mittaus. Mittaaminen tarkoittaa tietyn ominaisuuden mittaamista kyseiseen tarkoitukseen soveltuvalla menetelmällä eli mittarilla. (Karhula, Heiskanen, Juntunen, Kanelisto, Kantanen, Kanto-Ronkanen & Lautamo 2014: 14.) Toimintaterapiassa käytettävät tieteellisesti tutkitut arviointimenetelmät edistävät arvioinnin luotettavuutta ja toistettavuutta. Menetelmien taustateoria on kuitenkin tunnettava, jotta voidaan ymmärtää, mitä arvioinnilla pyritään saavuttamaan sekä millaisia merkityksiä saaduilla tuloksilla on. (Karhula ym. 2014: 7.)

Toimintaterapeuttien käytössä on useita Inhimillisen toiminnan malliin perustuvia työkyvyn arviointimenetelmiä, joiden tarkoituksena on arvioida asiakkaan työkykyä edistäviä ja sitä uhkaavia tekijöitä (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2017). WRI -arvioinnin lisäksi muita Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvia työkyvyn arviointimenetelmiä ovat Work Environment Impact Scale, Assessment of Work Performance ja Assessment of Work Characteristics. Niitä ei ole käytetty opinnäytetyömme aineiston hankinnassa, joten emme esittele niitä tässä yhteydessä enempää.

4.3 Tuen tarve ja turvaverkostot

Vaihtoehtojen runsauden vuoksi ammatilliseen oppilaitokseen hakeutuminen voi olla nuorelle haasteellisempi koulutusvalinta kuin lukio, joka voidaan nähdä yleissivistävän luonteensa vuoksi eräänlaisena peruskoulun jatkumona. Päätös ammatilliseen koulutukseen hakeutumisesta voi myös perustua paktoon siinä tapauksessa, kun jonnekin on haettava, vaikka ei tiedä mikä kiinnostaisi. Lisäksi heikko koulumenestys voi poissulkea kiinnostavimmat vaihtoehdot. (Nyyssölä 2004: 226.) Esimerkiksi haastattelumme osallistuneiden maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla koulutuksen valintaa rajoittivat puutteellinen koulutustausta ja heikko kielitaito.

Vanhempien tai muun lähiverkoston nuoren ammatinvalinnan suunnitteluun tarjoama apu voi olla esimerkiksi emotionaalista tukea, arvostusta, tietojen hankintaa sekä konkreettisen avun tarjoamista (Phillips, Cristopher-Sisk & Gravino 2001: 193-213; Schultheiss 2007: 145-147). Nykyään vanhempien roolina on toimia enemmänkin nuoren omien valintojen tukijana, kuin aktiivisena vaikuttajana (Tuononen & Vanhalakka-Ruoho

2016). Myös tutkimukseemme osallistuneet nuoret kokivat ammatinvalintaan ja opiskeluun liittyvän tuen tärkeäksi. Vanhempien ja muiden läheisten antaman avun lisäksi Ohjaamojen ja Erytishuoltojärjestöjen liitto Ehjä ry:n tarjoamaa tukea arvostettiin.

Toimintaterapian lähestymistapa on asiakaskeskeinen ja yksilöllisyyttä korostava (Priest & Bones 2012: 194-200). Inhimillisen toiminnan mallia (Kielhofner 2008) voidaan käyttää toimintaterapian teoreettisena viitekehystenä nuoren työllistymisen ja koulutusvalintojen tukena. Toimintaterapia keskittyy silloin seuraaviin neljään osa-alueeseen:

- Yksilön motivaatioon ja valintoihin toiminnallisessa osallistumisessa. Tähän sisältyy ihmisen henkilökohtaiset arvot, mielenkiinnon kohteet ja uskomus omasta työhön (opiskeluun) liittyvästä kapasiteetistaan.
- Jokapäiväisten arkirutiinien muodostaminen ja ylläpitäminen, esimerkiksi työskentelytavat ja roolit työpaikalla.
- Toiminnallisen suoriutumisen organisointi ja työn suorittamiseen vaadittavat taidot.
- Ympäristötekijöiden vaikutus henkilön toiminnalliseen suoriutumiseen. (Priest & Bones 2012: 194-200.)

Yksilön kasvatusympäristö ja puitteet sekä yhteiskunnallinen tilanne ovat suuressa roolissa vaikuttamassa siihen, miten pitkälle ihminen on kannustettavissa. Subjektiiiviset intressirakenteet vaikuttavat siihen miten hyvin objektiivinen kannustaminen ja esimerkiksi työllistämistoimenpiteet vaikuttavat. Jos syrjäytyneelle nuorelle ei ole kehittynyt käsitystä siitä mitä on hyvä elämä hänelle ja mitkä ovat hänen intressinsä, on häntä vaikea kannustaa. Nuorta on vaikea auttaa kehittämään omaa tai muiden hyvää elämää, jos hän on kadottanut omanarvontuntonsa ja intressinsä. (Karjalainen & Keskitalo 2013: 160–161.)

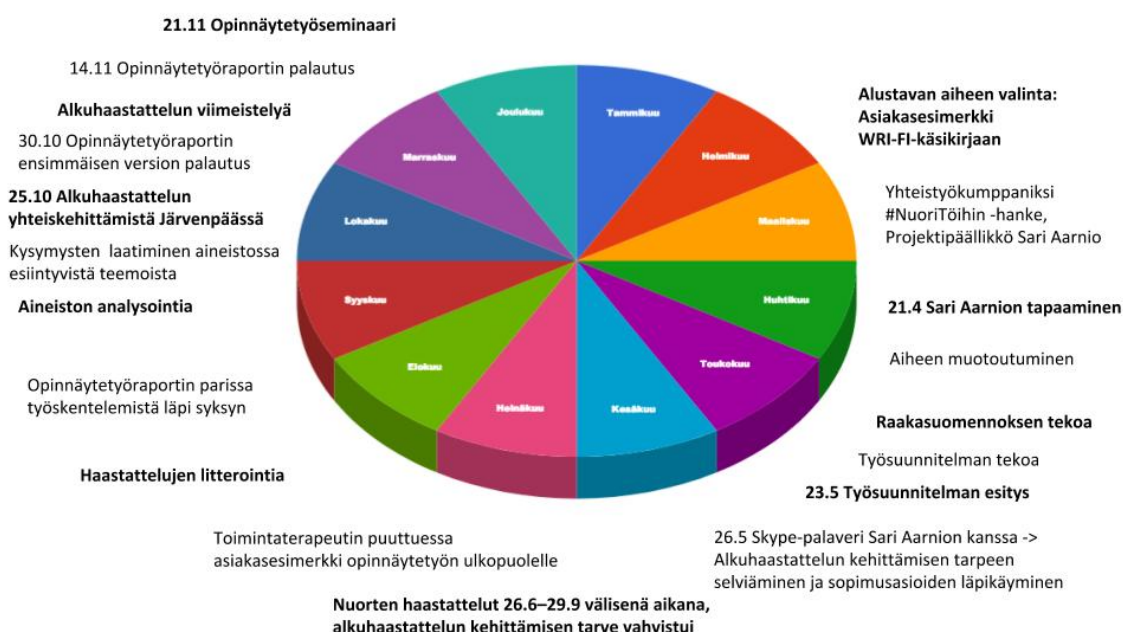
Etsivän nuorisotyön kenttätyöntekijöiden mukaan tällainen nuori tarvitsee turvallisen aikuisen johon kiinnittyä. Oman elämänsä suunnan ja merkityksen löytäminen vaatii luotettavan aikuisen tuen, joka ei jätä nuorta yksin omien valintojensa kanssa. Elämäntilanteen selvittäminen ja asioiden hoitaminen yhdessä nuoren kanssa auttaa häntä hahmottamaan omat intressit ja vahvuudet, sekä halun toimia itse ja päättää omasta tulevaisuudesta. (Karjalainen & Keskitalo 2013: 160–161.)

Kaikki nuoret haluavat tuntea itsensä arvokkaiksi ja hyödyllisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Se onnistuu, kun he saavat itse päättää mikä on heille paras ja omannäköinen hyvä elämä. Intressien ja vahvuuksien selvittämisen jälkeen nuori on valmis asettamaan tavoitteita tulevaisuuden varalle, hänelle ja yhteiskunnalle parhaiten soveltuvalla tavalla. Tämän kaiken onnistuminen vaatii rajoja rikkovaa moniammatillista paneutumista nuoren tilanteeseen, sekä tärkeät ja pysyvät henkilökohtaiset tukihenkilöt viranomaisten puolelta. Tällainen järjestely vaatii paljon yhteiskunnalta, mutta olisi toimivaa, eettisesti kestäväää ja kustannustehokasta yhteiskuntapoliittista kannustamista. (Karjalainen & Keskitalo 2013: 160–161.)

5 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusotteella, koska tarkoituksenamme oli nostaa esiin, ymmärtää ja tulkita ilmiöitä valitsemamme aiheen taustalla (Kananen 2014: 16). Valintaan vaikutti myös se, että laadullinen tutkimus on itsessään prosessi, jossa tutkimusongelma täsmentyy opinnäytetyön edetessä (Kiviniemi 2010:70-71).

Opinnäytetyöprosessin eteneminen vuonna 2017

Kuvio 3. Opinnäytetyöprosessin eteneminen vuonna 2017

Opinnäytetyömme suunnitteluvaiheessa mietimme useita erilaisia laadullisia aineistonkeruumenetelmiä. Alkuperäinen suunnitelmamme muuttui asiakasesimerkin laatimisesta alkuhaastattelun kehittämiseen opinnäytetyöprosessin edetessä. Jatkoimme kuitenkin nuorten haastatteluja Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvalla teemahaastattelulla, sillä huomasimme saavamme sen avulla nuoren näkemyksen parhaiten esiin Keski-Uudenmaan Ohjaamojen alkuhaastattelun kehittämistä varten.

5.1 Tutkimushaastattelun teoria

Haastattelu antaa mahdollisuuden saada tietoa asiakkaan yksilöllisistä tekijöistä. Tällaisia ovat esimerkiksi motivaatio, persoonallisuus, asiakkaalle merkitykselliset asiat, sekä hänen omat toiveet ja kyvyt. (Kerätär 2016b: 39–42.)

Tutkimushaastattelut luokitellaan kolmeen ryhmään: strukturoituun haastatteluun, eli lomakehaastatteluun, avoimeen haastatteluun sekä teemahaastatteluun. Teemahaastattelu sijoittuu tyypiltään avoimen haastattelun ja strukturoidun haastattelun välille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014: 208–209.) Teemahaastattelu soveltuu aineistonhankintamenetelmäksi silloin, kun halutaan saada selville haastateltavan henkilön omia kokemuksia tutkittavasta aiheesta, tai kun ei tiedetä, millaisia vastauksia tullaan saamaan (Hirsjärvi & Hurme 2010: 48). Se soveltuu myös käytettäväksi silloin, kun jostakin asiasta halutaan saada syvällisempää tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 35.) Lisäksi teemahaastattelua käytetään usein, kun halutaan selvittää asioita, joista tiedetään vähän tai jos aihe on arka (Kananen 2014: 76; Metsämuuronen 2005: 226). Teemahaastattelun avulla voidaan kerätä yksilöllistä tietoa tutkittavien elämänarvoista, aatteista ja aikomuksista (Åstedt-Kurki & Heikkinen 1994: 420).

Haastattelu on sosiaalinen tilanne, joka perustuu kahden henkilön väliseen vuorovaikutussuhteeseen. Haastattelutilanteeseen vaikuttaa aina myös haastattelijan läsnäolo. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 49–52.) Puolistrukturoidun haastattelun etuna on, että haastatteluteemojen ja -kysymysten järjestystä voi tarvittaessa muuttaa yksilöllisesti etenevän keskustelun mukaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008: 200–201).

5.2 Raakakäännösprosessi

Opinnäytetyömme on mukana Metropolia Ammattikorkeakoulun toimintaterapian tutkinto-ohjelman tutkimus- ja kehittämistoiminnassa, jonka tarkoituksena on tuoda Suomeen arviointimenetelmiä, koetella niitä suomalaisessa kontekstissa ja kääntää suomen kielelle. Osallistuimme suomenkielisen WRI-FI -käsikirjan käännösprosessiin laatimalla englanninkielisen WRI -arviointimenetelmän kolmannesta haastattelurungosta (*Format 3: WRI and OCAIRS Combined*) raakasuumennoksen. Haastattelu on suunnattu erityisesti pitkäaikaissairaiden tai työkyvyttömiä asiakkaiden haastatteluun. Emme kuitenkaan pystyneet tekemään luotettavaa raakakäännösprosessia opinnäytetyön puitteissa, sillä yhteistyökumppanimme ei ollut prosessiin vaadittavaa toimintaterapeuttia. Tästä syystä kerromme tässä raakakäännösprosessista vain lyhyesti.

Arviointimenetelmien käännöstyö on monivaiheinen prosessi. World Health Organization (WHO) on antanut arviointimenetelmien virallisia käännöksiä koskevia suosituksia, joiden mukaan ensiksi laadittu raakakäännös annetaan seuraavassa vaiheessa asiantuntijapaneelin arvioitavaksi. Tämän jälkeen suoritetaan takaisinkäännös ja toteutetaan käyttökokeilu, jonka jälkeen työstetään lopullinen käännösversio. Viimeisenä vaiheena koko prosessi dokumentoidaan. (World Health Organization 2011.)

Arviointimenetelmien käännöstyössä on tärkeää huomioida, että käännettävän arviointimenetelmän alkuperäinen merkitys ja tarkoitus säilyvät tarkasti. Käännösprosessiin osallistujien tulisi tuntea arviointimenetelmän taustateoria ja kliininen konteksti, jotta alkuperäinen termistö siirtyisi oikeassa merkityksessään kieliversiosta toiseen. Käännöstyössä tulee myös ottaa huomioon käsitteiden muokkaus kulttuurikontekstiin soveltuvaksi. (Lund, Gregresen Ostergaard & Maribo 2013: 302–305.)

Haastattelun raakasuumennosta tehdessämme saimme käyttöömmme haastattelurungon englanninkielisen *Format 3: WRI and OCAIRS Combined*-version. Tutustuimme myös *The Model Of Human Occupation Screening Tool (MOHOST)* -arviointimenetelmän käsikirjaan ja sen sisältämään OCAIRS -haastatteluun. Osa raakasuumennettavista haastattelukysymyksistä oli samoja, kuin OCAIRS -haastattelussa, joten pystyimme osittain käyttämään valmiita suomennoksia. Muiden kysymysten suomentamisessa pohdimme sanamuotoja, jotka olisivat täsmällisiä, selkeästi ymmärrettäviä, soveltuisivat suomalaisen kulttuurikontekstiin ja noudattaisivat Suomessa käytettyjä toimintaterapian termejä.

Opinnäytetyömme puitteissa ei ollut mahdollista toteuttaa käännöstä WHO:n suosittelulla tavalla, joten opinnäytetyömme tuotoksena syntynyt raakasuomennos ei ole virallisessa asemassa tai suoraan käytettävissä suomentamassamme muodossa. Se on kuitenkin kelvollinen hyödynnettäväksi osana tulevaa käännösprosessia.

5.3 Haastattelun toteutus

Haastateltavat pyrittiin valitsemaan Keski-Uudenmaan Ohjaamojen uusien asiakkaiden joukosta. Osallistujia ei esihaastateltu, eikä heidän taustatietojaan, tai esimerkiksi sukupuoltaan eritelty. Ainoina osallistumiskriteereinä olivat Keski-Uudenmaan alueella asuminen ja kuuluminen 19-29-vuotiaiden ikähaarukkaan. Haastatteluun osallistui kokonaisuudessaan kuusi nuorta Keski-Uudenmaan alueelta. Ohjaamon kanssa tehdyn opinnäytetyön sopimuksen mukaisesti kolme haastateltavaa tuli Keski-Uudenmaan Ohjaamojen kautta. Loput kolme haastateltavaa rekrytoitiin työharjoittelupaikkojemme asiakaskunnasta Keski-Uudenmaan alueelta.

Aineisto kerättiin teemahaastattelulla. Teemahaastattelumenetelmän tarkoituksena on saada aikaan avointa ja vapaamuotoista keskustelua haastattelurungon muodostamilta teema-alueilta. Keskustelu etenee teemojen ohjaamana, vailla tiukkoja ja valmiiksi määriteltyjä kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2010: 48.)

Haastattelut suoritettiin asiakkaille sopivina ajankohtina Keski-Uudenmaan alueella 26.6. – 29.9.2017 välisenä aikana. Haastattelussa esiintyvien intiimien teema-alueiden vuoksi valitsimme haastattelumuodoksi yksilöhaastattelun. Haastattelut suoritettiin vuorotellen kolmen toimintaterapeuttiopiskelijan toimesta. Jokaisessa haastattelutilanteessa oli siten läsnä yksi haastateltava ja yksi haastattelija.

Ennen jokaisen haastattelun alkua haastattelijat pyrkivät luomaan luontevan ja miellyttävän ilmapiirin keskustelemalla aluksi vapaamuotoisesti. Haastateltavaa informoitiin sekä suullisesti, että kirjallisella tiedotteella opinnäytetyön tarkoituksesta ja tutkimukseen osallistumisesta. Ennen haastattelun alkamista haastattelija varmisti, että tutkittava on tietoinen haastattelun nauhoituksesta, tallenteen käyttötarkoituksesta, sen säilytyksestä ja tuhoamisesta. Haastatteluun osallistuvalla henkilöllä pyydettiin myös kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Lisäksi haastateltavaa informoitiin haastattelun kestosta

(keskimäärin n. 1–1,5 tuntia) ja mahdollisuudesta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen ilman perusteluja niin halutessaan. (vrt. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009: 4–6.)

Haastattelijoina olimme tietoisia siitä, että oma käyttäytymisemme ja persoonamme vaikuttavat haastateltavaan. On tutkittu, että haastattelututkimuksessa sosiaalinen suotavuus voi jopa saada vastaajan vaihtamaan kantaansa (Junes 2013). Näistä syistä pyrimme olemaan haastattelutilanteessa luottamusta herättäviä ja käyttäytymään neutraalisti (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2000: 68–69).

5.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysin tarkoituksena on muuttaa haastatteluilla saatu tieto tutkittavan ilmiön teoreettiseksi kuvaukseksi (Kylmä & Juvakka 2007: 66). Käyttämämme analyysimalli on deduktiivinen eli teorialähtöinen. Deduktiivisessa sisällönanalyyssissa tutkimusaineisto pohjautuu olemassa olevaan teoreettiseen malliin ja analysoidaan sen mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2002: 95–99). Sisällönanalyysin tarkoituksena on järjestää aineisto selkeään ja tiiviiseen muotoon johtopäätösten muodostamiseksi sekä erottamaan aineistosta samankaltaisuudet ja eroavaisuudet (Tuomi & Sarajärvi 2009: 108; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003: 23). Tekniikkana käytettiin teemoittelua helpottamaan aineistossa esiintyvien samankaltaisuuksien löytämistä. Teemoittelussa aineistosta saatu tieto pilkotaan ja ryhmitellään teema-alueiden mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 93; Hirsjärvi & Hurme 2000: 145–150.) Aineiston analyysirungon teemat muodostuivat Inhimillisen toiminnan mallin tahto, tottumus ja ympäristö käsitteiden mukaisesti, jolloin teemoina toimivat henkilökohtainen vaikuttaminen, arvot, mielenkiinnon kohteet, roolit, tavat ja ympäristö.

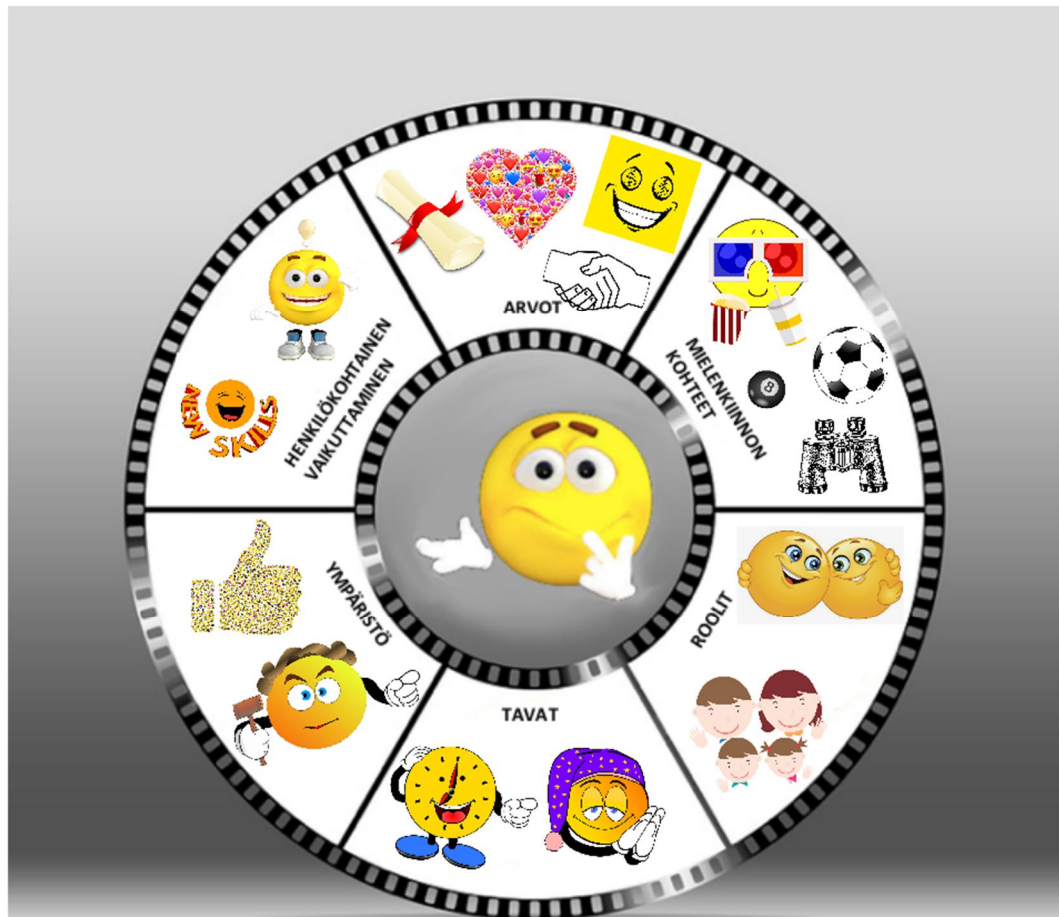
Taulukko 1. Esimerkki aineiston analyysirungosta.

	TAHTO:			TOTTUMUS:		YMPÄRISTÖ:
Alkuperäinen vastaus	Henkilökohtainen vaikuttaminen	Arvot	Mielenkiinnon kohteet	Tavat	Roolit	Ympäristö
86. kysymys (Arvot): "Tärkeintä: Se rytmi. Et ois aina tekemistä. Vähän tekis mieli sanoo se raha, koska en mä voi olla ilman sitä palkkaa mut se menee ykköseks et on jotain tekemistä. Et olis oma pysyvä paikka. Et löytää oman paikkansa."	Palkka toimii motivaattorina rytmin ollessa kuitenkin tärkeintä	Toiminnan ja rytmin arvostaminen rahaa enemmän, oman paikan löytäminen	Oma pysyvä paikka, jotain tekemistä	Rytmi, oma pysyvä paikka mahdollistaa tapojen muodostumisen	Oman paikan löytäminen mahdollistaa roolin sisäistämisen, vaikuttaa toiminnalliseen identiteettiin ja arjen rytmiin	Oma paikka, taloudellinen toimeentulo (fyysinen, ajallinen ja sosiaalinen ympäristö vaikuttaa myös tapojen syntymiseen)

Aineisto purettiin sanatarkasti litteroimalla. Litteroituja haastatteluja oli yhteensä 6 kappaletta, joista kertyi yhteensä 49 sivua aineistoa. Useimmiten litteroinnin voi suorittaa propositiotasoisesti, eli lauseen ydin melko karkeasti tiivistäen, mutta epäselvyyksien välttämiseksi halusimme noudattaa tarkempaa tasoa. (vrt. Kananen 2014: 102.) Litteroinnin yhteydessä haastattelut muokattiin anonyymeiksi ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettisten periaatteiden mukaisesti. Haastatteluissa mahdollisesti esille nousseet tunnistetiedot, kuten esimerkiksi asuinpaikat ja nimet, muutettiin tunnistamattomiksi. (vrt. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009: 4.) Tässä vaiheessa tekstikokonaisuudet myös tiivistettiin ja haastatteluissa esiintyvät mahdolliset toistot karsittiin (Kananen 2014: 99–100).

5.5 Aineiston tulokset

Oikean tulkinnan varmistamiseksi tutkijoiden tulee kuvailla tulkintaprosessi tarkasti (Hirsjärvi & Hurme 2000: 151–152). Ryhmittelimme vastaukset ennalta määriteltujen teema-haastattelun kysymysten teemojen mukaisesti, jonka jälkeen luimme aineiston useaan kertaan. Analyysirungon teemojen mukaisia vastauksia tuli esille alkuperäisistä kysymysten luokitteluista huolimatta myös muissa kohdissa, joten kaiken informaation säilymisen kannalta aineiston läpikäyminen kokonaisuutena oli tarpeellista ennen aineiston tiivistämistä. Tiivistämisen jälkeen luetteloimme aineistossa esiintyviä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia, sekä muodostimme johtopäätöksiä jokaisen teema-alueen osalta erikseen.

Kuvio 4. Luokittelua Kielhofnerin Inhimillisen toiminnan mallin (2008) mukaan

Aineistosta esiin nousseet tulokset esitellään Inhimillisen mallin mukaisten teema-alueiden avulla. Tulosten esittelyssä käytetään suoria lainauksia nuorten haastatteluista.

Henkilökohtainen vaikuttaminen

Kaikki haastatteluun osallistuneet nuoret kokivat fyysiset voimavaransa riittäviksi työntekoon. Oma toimintaa rajoittavina tekijöinä tuotiin esille väärä ala, sisäilmaongelmat, huono perehdytys, sosiaalinen ilmapiiri, sairaudesta johtuva väsymys, suomen kieli, lukeminen ja kirjoittaminen, tukihenkilön puuttuminen ja esteettömyys.

Opiskelualan löytämiseen toivottiin eri vaihtoehtojen yksityiskohtaisempaa esittelyä, jotta tietäisi, mitä kyseinen opiskelu pitää sisällään.

Menin sinne merkonomikouluun, ja mä tiesin et se on liiketalouden koulu ja et sust tulee merkonomi, mut mä en tienny mitään muuta. Missään ei kerrottu etukäteen mitä siel tehdään.

Työtä koskevat tuen tarpeet vaihtelevat hyvin paljon sen mukaan, miten paljon työkokemusta nuorelle on kertynyt. Tarvitaan tietoa siitä miten työpaikalla pitää käyttäytyä, konkreettista apua työpaikkahakemusten täyttämiseen sekä neuvoa, ohjausta ja tukea työnhakuun. Lisäksi työpaikasta, työporukasta ja ilmapiiristä halutaan mahdollisimman paljon tietoa ennen työn aloittamista. Tärkeänä työssä viihtymiseen vaikuttavana tekijänä nuoret tuovat esille kuulluksi tulemisen työpaikalla.

Ohjaamoiden apu on tarpeellista.

Ja sit niistä mun vinkeist on otettu koppi. Että mua ei pidetä pelkkänä kesätyöntekijänä, vaan mun mielipidettä kysytään. Oon saanut vaikuttaa asioihin miten ne tehdään.

Turvaverkon puuttuminen tulee esille erityisesti maahanmuuttajanuorten vastauksissa asumista ja työnhakemista koskevissa kysymyksissä.

Mullon vähän vaikeaa se yksin asuminen. Kun mä asun yksin. Ei oo ketään sukulaisia. Mulla ei oo ketään täällä.

Mulle on vaikeaa se työnhakeminen, et jos joku henkilö löytyy joka auttaa, niin se edistää.

Arvot

Nuorten vastauksissa esiin tulleita arvoja ja heille tärkeitä asioita ovat rakkaus, arvostaminen, sosiaalisuus, kaverit, mielekäs työ, harrastukset, toisten kunnioittaminen, oma terveys, oman paikan löytäminen, ystävällisyys ja kohteliaisuus. Opiskelu ja työnteko koetaan tärkeiksi toiminnoiksi elämässä. Lisäksi arvostetaan sitä, että ihmiset tekevät asioita, joista he pitävät ja pystyvät menestymään fyysisistä rajoitteista huolimatta.

Kulttuurierojen huomioimisen tarve työpaikalla nousee aineistossa myös esille. Esimerkiksi uskonnon harjoittaminen, ramadan ja rukoushetket voivat vaikuttaa nuoren työntekoon ja ajankäyttöön.

Mulla oli silloin vähän hankalaa se työhöntulo. Silloin oli sellainen ramadan, sä tiedät varmaan, sellainen paastoaika. Se oli mulle ja yhdelle toiselle vähän hankala... Ne kaikki mun vieressä söi ja joi. Ja me oltiin koko päivä paastossa. Tosi hankala. Se oli 23 tuntia kun en juo, en syö. Se oli tosi hankala mulle.

Työntekoa koskevien tavoitteiden asettaminen on hyvin riippuvaista siitä, miten paljon työkokemusta nuorelle on kertynyt. Jokainen vastaajista on kuitenkin asettanut tavoitteita muilla elämän osa-alueilla ja ne koetaan tärkeäksi.

Joo. Pitää kaikilla olla semmosia. Jos ei oo, niin sitten se ei pääse mihinkään.

Kukaan haastatelluista ei ollut hakenut haastattelun tapahtuessa töitä virallisten kanavien kautta. Ohjaamojen apua kaivataan sopivan alan löytämiseen sekä työn hakemiseen.

Mielenkiinnon kohteet

Opiskeluun ja aiempiin työkokemuksiin liittyviä mielenkiinnon kohteita tulee aineistossa hyvin esille. Omien mielenkiinnon kohteiden hyödyntäminen työssä on tuonut nuorelle onnistumisen kokemuksia, pätevyyden tunnetta sekä vaikuttanut työn mielekkyyteen työpaikan sopiessa nuoren imagoon.

Omantyylinen liike, ei haitannut yhtään olla töissä.

Tiesin elokuvista ehkä eniten, tai enemmän kuin muut siellä. Ja sit tottakai ne leffat oli ympärillä siellä. Asiakkaat oli tosi mukavia ja ne tykkäs, jos osas neuvoo tai niistä huomaa sen, et osa oli ihan yllättyneitä et wau, hyvää palvelua saa täältä. Molemmien puolin kokemukset oli tosi kivoja.

Oma mielenkiinto luontoa kohtaan näkyy nuorella omaehtoisena opiskeluna ja aktiivisena toimintana luonnossa vapaa-ajalla sekä tulevaisuuteen liittyvänä opiskelutoiveena.

Tommoset luontohommat on aina kiinnostanu ja oon itsenäisesti yrittänyt niitä opiskella, jos vaikka pystyis jotain eräopasjuttuja joskus tekemään, opiskelemaan.

Omaa osaamistaan on myös pystytty hyödyntämään myös harrastuksessa, kun nuori on päässyt ohjaamaan taekwondo-ryhmää opettajan ollessa poissa.

Mielenkiinnon kohteiden ja harrastusten uudelleen kanavoinnin merkitys nousee aineistosta myös esille. Nuoren sairastumisen myötä hänelle tärkeä biljardiharrastus on jättänyt vapaa-aikaan aukon ja toive harrastuksen jatkamisesta tulee hänen vastauksissaan useasti esille.

Erityisesti talvella se bilis, jos olis kunnossa, se toimis talven pimeydessä hyvin.

Hauskanpitoa koetaan tapahtuvan yleensä kaveriporukassa. Kaksi vastaajista kuitenkin tuo vastauksissaan vahvasti esille ystävien puuttumisen ja yksinäisyyden. Heidän molempien kohdallaan hauskanpito tai tyydytystä tuova toiminta liittyy fyysiseen harrastukseen.

Sitä pitäisi olla mukavaa kaverin kanssa. Sitte sä voit tehdä sen kanssa mukavia asioita. Esimerkiks pelata korttia tai jotain muuta.

Mulla ei ole kaveria.

Yksin ei tuu pidettyä hauskaa.

Mielenkiinnon kohteet vaikuttavat myös pitkän aikavälin tavoitteisiin, toivotun asuinpaikan tai toivotun ammatin kautta. Tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan myös työtä.

No mä haluaisin ehkä viiden vuoden pääst suurinpiirtein asuu Helsingissä... Ja siel on tosi hyvät puitteet näille mun harrastuksille.

Töitä täytyis löytää sielt ensiks. Et ilman rahaa ne vuokrat ei sit oikein... Se on niinku se ykkösjuuttu.

Roolit

Kolme haastatelluista nuorista on opiskelijoita, yksi on palkkatyössä, yksi toimii kuntouttavassa työtoiminnassa työntekijänä ja yhdellä nuorella ei ole tällä hetkellä selkeää roolia aiempien opiskelujen keskeydyttyä sairauden vuoksi. Kokemukset työelämästä vaihtelevat. Kolme on ollut palkkatöissä, yksi työpajatoiminnassa, yksi työharjoittelussa ja yksi on saanut palkkioita harrastukseen liittyvistä kisoista. Kolmella on ollut keskeytyksiä opinnoissa jossain vaiheessa elämää.

Töihin liittyvien odotusten esittäminen on helpompaa niille nuorille, joilla työkokemusta on ehtinyt kertymään. Esimerkiksi sosiaalinen ympäristö, aamuvuorot, joustavat työajat ja esteettömyys nousivat vastauksissa esille. Muista tämänhetkisistä toiminnoista koetaan selviytyvän hyvin myös työnteon alkaessa ja harrastusten aikatauluja ollaan valmiita muokkaamaan työn mukaisesti. Sosiaalisuus ja kaverisuhteet nousevat aineistossa usein esille. Kukaan haastatelluista ei kuitenkaan toimi aktiivisesti missään ryhmässä.

Jokaisella vastaajalla arkeen kaivattu toiminta liittyy työhön tai taloudellisen aseman parantamiseen. Taloudellisen puolen lisäksi nuoret ymmärtävät myös rytmin merkityksen arjessa.

Tärkeintä: Se rytmi. Et ois aina tekemistä. Vähän tekis mieli sanoo se raha, koska en mä voi olla ilman sitä palkkaa, mut se menee ykköseks, et on jotain tekemistä. Et olis oma pysyvä paikka. Et löytäis oman paikkansa.

On tietenkkin sit se rahasumma mikä sielt sit tulee, ja tietenkkin se että saa sit normaalin aikataulun. Jos ei olis töitä menis unirytm sekasin, ja ei olis tekemistä päivisin.

Siis taloudellisesti ja just semmonen, että tulis enemmän sitä rutiinia elämään.

Kaverin seuraksi oon mennyt rekkaa ajamaan. Sellasta rutiinia, että joutuis herään aikaisemmin ja siellä ollut sit mukana. Lähtö ollut kolmelta aamulla ja takasin kahdentoista aikaan (päivällä).

Se on mun mielestä kaikista tärkeintä että saisi töitä. Pitäis mennä joka päivä. Ja pitäis tottuu siihen tietsä.

Tavat

Nuoret tuovat vastauksissaan hyvin esille tämän hetkiset tavat arjen toiminnoissaan. Arjen rutiineja ollaan valmiita muokkaamaan työn mukaisiksi ja nykyisten rutiinien koettiin tukevan työn tekoa. Kaikki vastaajat kertovat saavansa tärkeät asiansa ja velvollisuutensa hoidettua. Selkeiden rutiinien puuttuminen vaikuttaa arkipäiviin. Yksi nuorista tuo myös esille uniongelmat, jotka vaikeuttavat arjessa toimimista. Myös kulttuurilliset tavat vaikuttavat arjen aikatauluihin.

Nyt on ollu tosi vaihtelevaa, kun ei oo ollut mitään tekemistä. Välillä ei oo mitään, mutta oon yrittänyt saada kaikenlaista tehtyä.

Joskus välillä en pysty nukkuun. Esimerkiksi mulla on se semmonen lääke, melatoniini. Mä otan joskus sen ja sekään ei auta. En pysty nukahtamaan. Se kestää siltikin joku 3 tuntia tai 4 tuntia. Esimerkiksi eilen illalla mä olin sängyssä kello yhdeksän, mut nukahdin puol yks ja heräsin puol neljältä. Sen takii mua tosi väsyttää.

Mä herään joka päivä puoli viideltä, koska mun on pakko rukoilla.

Työntekoa edistävänä tapana yksi nuorista nostaa esille ennakkoinnin. Toinen nuorista kertoo tavastaan, joka auttaa häntä keskittymään työntekoon. Koulussa ei kuitenkaan ole tuettu nuoren omia keinoja, jotka auttavat häntä keskittymään ja saamaan asioita päätökseen.

Ehkä se, että mä katon koko ajan vähän eteenpäin niit juttui, laitan valmiiksi ennen kuin joku (myytävä tuote) ehtii loppua.

No itse asiassa sinä aikana mä sain kuunnella työssä musiikkia (napit korvilla), se auttoi keskittymään.

Mulla on omat keinoni siihen, mutta kaikki opettajat ei sitä aina ymmärrä enkä aina saa tukea siihen.

Ympäristö

Paikallisten toimintamahdollisuuksien suhteen nuorten tietämys on vähäistä. Sosiaalista toimintaa kaivattaisiin enemmän, mutta asuinalueen tarjonta ei ole kattavasti nuorten tiedossa. Työ- ja opiskelupaikan esteettömyys on merkittävää erityisesti silloin kun esiintyy liikuntarajoitteisuutta.

Nuoret tuovat esille työryhmän merkityksen työn mielekkyyteen vaikuttavana tekijänä. Hyvän perehdytyksen avulla nuori tietää mitä häneltä odotetaan ja se vaikuttaa nuoren toimintaan myös seuraavassa työpaikassa.

Siellä on niin hyvä työporukka, joka tsemppas koko ajan. Se sit motivoi, et sai tehtyä hyvin.

Se perehdytys oli tosi kattava. Mä vieläkin sovellan niit ohjeita nykyisessä työpaikassa mitä mä siellä (edellisessä) sain.

Opiskeluun sitoutumiseen vaikuttavat tekijät tulevat myös esille aineistosta. Opettajalla ja ryhmällä on merkitystä nuoren motivaatioon. Myös opiskeltaviin aineisiin kohdistuvan mielenkiinnon merkitys tulee esille.

Mä olin sen takii siel leipurikoulussa 2 vuotta, koska se porukka oli niin kiva. Tykkäsin siit ryhmähengestä.

Jos opettaja on hyvä opettaja, sitten kaikki tykkäävät mennä joka päivä kouluun.

Merkonomikoulussa muutama kurssi oli tosi mielenkiintoista.

Siellä oli muutama tosi vaikee kurssi. Ja poissaolojen takia mä tipuin sieltä.

Suurin osa haastatelluista nuorista kokee saavansa apua ja tukea perheeltä ja ystävilä. Perheen odotukset nuoren tulevaisuuden suhteen vaihtelevat. Perheellä voi olla vaikutusta myös työn hyväksymisen suhteen.

Vähän ihmettelevät, miksi näin on hommat mennyt ja mun nää kiinnostuksen kohteet, ja miksi mua ei kiinnosta akateemiset ammatit.

Johonkin töihin jos pääsis, pitäis ensin vähän puhua onko tää ihan ok, tai sit jos se ei oo niin ei sille sit mitään voi.

Nuoren oma näkemys opiskelun suhteen tulee kuitenkin haastattelussa esille. Myös perheen rajoittava vaikutus tulee esille aineistosta.

Se eräjuttu on oikeestaan ainoa mikä kiinnostaa oikeesti ammattina.

No myös vanhemmat rajoittaa, ja on rajoittaneet aina, kun heidän mielestä en voi tehdä asioita kun istun (pyörä)tuolissa, vaikka sehän on vaan hidaste.

Perhetilannetta selvitettäessä tulee esille alaikäisinä yksin Suomeen tulleiden maahanmuuttajanuorten sosiaalisten suhteiden vähäisyys. Soittaminen kotimaahan on kallista, mikä vaikeuttaa yhteydenpitoa perheeseen. Yksinäisyys koetaan myös rajoittavana tekijänä. Yhdellä maahanmuuttajanuorista on tukiperhe, mutta hän kokee tarvitsevansa enemmän tukea arkeensa.

On tällä hetkellä semmoinen suomalainen perhe. Jos hänellä on aikaa, hän soittaa minulle. Jos on jotain, niin ratkaisemme. Tarvitsisin enemmän tukea vaikeiden, hankalien asioiden ratkaisemiseen.

Asuminen yksin on tosi vaikeaa. Kun jos olisi se kaveri, niin se olisi parempi. Kun mulla olisi se vapaa-aika, niin voisi mennä hänen kanssaan viettämään aikaa, mutta kun asun yksin niin se on vaikeaa. Vapaa-aikaa viettää neljän seinän sisällä, niin se on vaikeaa.

Työ koetaan tarpeellisena taloudellista asemaa parantavana tekijänä. Nuorilla on kokemusta myös siitä, kun rahat eivät riitä tarvittaviin hankintoihin tai vapaa-ajan toimintojen toteuttamiseen.

Oon tottunut pettymyksiin. Kyllä mä pystyn olemaan, ei sille sit mahda mitään.

Joskus esimerkiksi se 15. päivä mä mietin, tää raha ei riitä loppukuuksi.

Kylhän se harmittaa omalla tavallaan ja muutaman kerran on käynytkin niin, ettei oo päässyt osallistumaan just rahapulan takia.

Ryhmätyöskentelyn osalta vastauksissa esiintyi vaihtelua. Toiset tarvitsevat rauhallisen ympäristön keskittyäkseen, kun taas toiset kaipaavat enemmän sosiaalista ympäristöä.

Ryhmätyöskentely sujuu tosi hyvin. Aina paremmin, kuin jos mä olisin yksin. Tai tottakai riippuu siitä, jos se toinen on ihan mahdoton, mutta kyllä mä tuun aina toimeen muiden kanssa.

Jotkut tehtävät on hyvä tehdä yksin, mutta ryhmässä yleensä. Mutta se riippuu ryhmästä, miten aktiivisia tai onko tuttuja ryhmässä. Ihan hyvin teen ryhmässä muiden kanssa, mut sit on niitä jotka ei osaa tehdä ryhmässä, ja se tekee ryhmästä heikon.

Kyl mä yksinkin voin tehdä, mutta jos olis tylsempi työ, olis kiva että olis jotain sosiaalista ympäristöä ja muita siinä.

Yksin mä teen aina. Mä tykkään siitä. Yks oli mun vieressä ja se puhu niin liikaa ja mä meen sekaisin. Jos sulla on töitä ja jotkut puhuu sitten, ei pysty keskittymään.

Ei ol hirveesti kokemusta ryhmätyöskentelystä. Mä oon enimmäkseen tehnyt yksin koulussa, kun mä voin silloin keskittyä paremmin.

Mulle ei ole sen väliä. Jos voi tehdä yksin tai ryhmän kanssa, molemmat sopii.

5.6 Alkuhaastattelun kehittäminen

Aineistosta saatujen analyysitulosten perusteella lähdimme kehittämään kysymyksiä Keski-Uudenmaan Ohjaamojen alkuhaastattelua varten. Jaottelimme aineistoon pohjautuvat avoimet kysymykset olemassa olevaan Työhönvalmennuksen alkukartoitus –lomakkeeseen. Lisäsimme lomakkeeseen seuraavat aineistosta nousseet aihepiirit: henkilökohtaiset ominaisuudet ja niiden tunnistaminen, arkirutiinit ja velvollisuudet, harrastukset ja kiinnostuksen kohteet, arvot ja tavoitteet sekä sosiaalinen ja fyysinen ympäristö. Lisäsimme otsikoiden alle selventävät ohjeet helpottamaan haastattelijaa.

Kehitetyn alkuhaastattelun tarkoituksena on tukea erityisesti uusia työntekijöitä ja mahdollistaa tasaisen palvelun tarjoaminen Keski-Uudenmaan Ohjaamojen asiakkaille. Alkuhaastattelun kysymykset on johdettu nuorten haastatteluista saaduista vastauksista. Siten saimme Keski-Uudenmaan Ohjaamojen alueella asuvien nuorten äänen mukaan alkuhaastattelun kehittämiseen. Nuoret toivat vastauksissaan hyvin esille sen, mitä he halusivat tietää työpaikasta ja opiskeltavasta alasta. Nuoret kokivat tärkeäksi palautteen saamisen, onnistumisen kokemukset, sekä kuulluksi tulemisen työyhteisössä. Ohjaamojen tuki koettiin myös tarpeelliseksi. Otimme nämä asiat huomioon laatiessamme kysymyksiä ”Henkilökohtaiset ominaisuudet ja niiden tunnistaminen” -osioon.

Arjen rutiinit ja rytmin merkitys tulivat aineistossa vahvasti esille. Nuoret pyrkivät ylläpitämään niitä erilaisin keinoin. Esiin nousi erilaisia haasteita aamuherätyksistä uniongelmiin, sekä myös uskonnon vaikutuksesta nuoren aikatauluihin. Nuorten omia keskittymistä parantavia keinoja ei oltu aina huomioitu nuoren suoriutumista ja työskentelyä tukevana toimintana. Haastatteluissa nuoret toivat arjessa olevia roolejaan esille. Niiden merkitys oli kuitenkin niin vähäinen, ettemme nostaneet rooleissa toimimiseen liittyviä kysymyksiä alkuhaastatteluun. Toteutettavien roolien vähyyteen vaikuttaa osaltaan nuoren identiteetin kehittyminen, mikä näkyi aineistossa esimerkiksi oman paikan löytämisen tarpeena. Sosiaalisuutta ja kaverisuhteita arvostettiin. Arkeen kaivattu toiminta liittyi kaikilla haastateltavilla työhön tai talouteen. Harrastusten säilyttäminen työn ohella koettiin tärkeiksi. Vastausten pohjalta laadimme kysymyksiä ”Arkirutiinit ja velvollisuudet” -osioon.

Nuorten harrastukset ja kiinnostuksen kohteet nousivat aineistossa vahvasti esille. Työskentely mielenkiinnonkohteiden mukaisessa työpaikassa oli tuonut mukanaan onnistumisen kokemuksia ja vahvistanut nuoren toiminnallista identiteettiä. Harrastuksissa toimiminen toi mukanaan myös erilaisia rooleja nuoren arkeen. Aineistossa tuli myös esille aiempaan harrastukseen liittyvän toiminnan saaminen takaisin osaksi nykyistä arkea. Tällaisten ajatusten esiin tullessa olisi hyvä pohtia millaisia mahdollisuuksia toiminnan uudelleen kanavoimiseen löytyisi.

Ryhmiin osallistumisen vähyyks nihin kohdistuvasta mielenkiinnosta huolimatta on myös asia, joka tulisi huomioida nuoren kokonaistilannetta kartoittaessa. Lisäksi aineistosta nousi esille opiskeltavassa aineessa esiintyneet vaikeudet, jotka olivat poissaolojen lisääntyessä johtaneet opintojen keskeyttämiseen. Halusimme nostaa kysymyksiin tämän aiheen, jotta nuorelle olisi mahdollista tarjota ajoissa tarvittavia tukitoimia vaikeampiin kouluaineisiin. Myös oma mielenkiinto tietyn alan opiskelua kohtaan voi olla vahvana ajatuksena nuorella, mutta jostain syystä opiskelua kohti ei ole lähdetty etenemään. Aiheesta kysyminen mahdollistaa asian puheeksi ottamisen, jolloin on mahdollista tarkastella esiin tulleita esteitä ja löytää uusia ratkaisuja tilanteeseen. Otimme nuorten tuomat havainnot esille ”Harrastukset ja kiinnostuksen kohteet” -osion kysymysten teossa.

Saimme aineistosta hyviä kysymyksiä ”Arvot ja tavoitteet” -osioon, sillä nuoret osasivat tuoda esille niiden merkityksen elämässään. Arvojen osalta aineistosta nousi esimerkiksi uskontoon ja työyhteisöön liittyvät aiheet. Nämä aiheet voivat olla joko estäviä tai edistäviä tekijöitä nuoren oman polun löytämisessä, ja niistä tulisi kysyä nuorelta. Tavoitteiden asettamista pidettiin tärkeänä ja aineistossa esiin tulleet tavoitteet olivat hyvin käytännönläheisiä. Tavoitteiden kysymisen avulla voidaan saada nuori ajattelemaan tulevaisuutensa suuntaa, sekä huomaamaan omat mahdollisuutensa ottaa vastuuta ja vaikuttaa oman polun muodostumiseen.

Nuorten tietämättömyys oman asuinalueensa toimintamahdollisuuksista nousi esiin aineistossa. Aiheeseen liittyviä kysymyksiä laadittiin ”Sosiaalinen ja fyysinen ympäristö” -osioon. Alueella on monenlaisia harrastus- ja toimintamahdollisuuksia, joten alkuhaastattelussa olisi hyvä kysyä, onko nuori tietoinen näistä mahdollisuuksista. Ryhmätoimintoihin liittyen haastatteluvastauksissa oli hajontaa. Osa työskenteli mieluummin yksin ja osa ryhmässä. Molemmat vaihtoehdot voivat joko estää tai edistää nuoren toimintakykyä. Siksi olisi tärkeää tietää, millaisessa ympäristössä nuori kokee työskentelevänsä

parhaiten, ja millainen ympäristö puolestaan haittaa työskentelyä. Perehdytyksen merkitys nousi myös vahvasti vastauksissa esille ja hyvän perehdytyksen saanut nuori osasi soveltaa oppimaansa myös seuraavissa työpaikoissa. Lisäksi perheen, työyhteisön, esimiehen ja opettajan merkitys toimintaan kannustavana ja sitouttavana tekijänä nousi aineistosta, ja se huomioitiin myös alkuhaastattelun kysymyksissä.

Opinnäytetyön aineiston avulla saimme alkuhaastattelun (Liite 4) kehittämisen kannalta tärkeää nuorten näkemystä esille. Tämän lisäksi tarvitsimme kokemuksellista näkökulmaa Keski-Uudenmaan Ohjaamojen työntekijöiltä. Yhteistoiminnallista kehittämistä varten tapasimme 25.10.2017 Sari Aarnion ja Järvenpään Ohjaamon työntekijän Päivi Kempin.

Tapaamisessa kävimme läpi opinnäytetyöstä nousseita teemoja ja esittelimme aineistosta esiin nousseiden aiheiden pohjalta kehitetyt kysymykset. Ohjaamoissa työskentely aloitetaan aina nuoren motivaatio edellä ja verkostojen kanssa työskenteleminen auttaa ajoissa toimimiseen. Ajoissa tehty interventio mahdollistaa helpommin uusien rutiinien muodostumisen opiskelun tai työn ympärille. Lyhyiden Ohjaamo-asiointien suhteen alkuhaastattelulle ei välttämättä ole tarvetta, mutta asiakasprosessien tukena kysymykset nähtiin toimivina.

Saimme myös kehitysehdotuksia tapaamisen aikana. Ehdotusten mukaisesti kysymykset aseteltiin aihealueittain omille sivuilleen. Näin niitä voidaan helposti hyödyntää myös silloin, kun nuoren kanssa käsitellään vain jotain tiettyä aihealuetta. Lisäksi muutamia suljettuja kysymyksiä muokattiin avoimiksi.

5.7 Tulosten tarkastelu

Tuloksista esitettyjen johtopäätösten tulee perustua kerättyyn aineistoon ja vain aineistosta nousevat asiat esitetään opinnäytetyön tuloksina (Kananen 2014: 331). Opinnäytetyömme tavoite toteutui ja sen tuloksena syntyi Keski-Uudenmaan Ohjaamojen käyttöön tarkoitetun alkuhaastattelulomakkeen (liite 4) sisältämät kysymykset.

Nuorten syrjäytyminen on aiheena ajankohtainen ja yhteiskunnassamme on tehty erilaisia ratkaisuja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Keräämämme taustateoriat ja tutkimustulokset toimivat opinnäytetyössä saatua aineistoa tukevana.

Opinnäytetyötä ohjaavan tutkimuskysymyksen mukaisesti selvitimme miten nuoren tahto, tottumus ja ympäristötekijät vaikuttavat opinto- ja työllistymispolun muodostumiseen. Aineistokeruussa käytetyn Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvan teemahaastattelun valinta osoitti validiutensa prosessin aikana, sillä aineistossa nousi esille nuoren oma näkemys työ- ja opintopolkuihin vaikuttavista tekijöistä.

Puolistrukturoitu haastattelumuoto soveltui hyvin keskustelun omaiseen aineistonkeruuseen. Strukturoidun haastattelun käyttäminen ei olisi samalla tavalla mahdollistanut nuoren äänen esille saamista ja heidän omien oivallusten syntymistä haastattelun aikana. Otoksen pienuudesta ja vastaajien erilaisista taustoista huolimatta saimme esille myös yhteneväisyyksiä. Aineiston tuloksia esiteltäessä halusimme käyttää suoria lainauksia nuorten vastauksista, jotta lukija voi tehdä omat johtopäätöksensä vastausten perusteella.

Toisena opinnäytetyötämme ohjaavana tutkimuskysymyksenä oli, miten nuorten oma ääni saadaan kuuluviin alkuhaastattelua kehitettäessä. Kysymysten asettelun lähtökohdana olivat haastateltujen nuorten vastaukset ja niistä nousseet teemat. Omien vahvuuksien tunnistaminen, oman opinto- tai työpolun löytäminen, arvot ja arjen rutiinit nousivat aineistosta esiin ja ne koettiin tärkeiksi nuoren tilanteen kartoittamisen kannalta. Mielenkiinnonkohteiden ja harrastusten selvittäminen koettiin haasteelliseksi, joten otimme kysymysten kehittämisessä huomioon myös näiden aiheiden esiin saamisen. Saimme yhteistyökumppanilta kehitysehdotuksia lisäkysymysten laatimiseen. Koska laatimiemme kysymysten tuli nousta aineistosta, jouduimme jättämään aineiston ulkopuolisten lisäkysymysten kehittämisen Keski-Uudenmaan Ohjaamojen jatkokehittäväksi. Yhteistyökumppanin ehdotukset lisäkysymysten laatimiseksi esitellään tarkemmin kohdassa 6.2.

Opinnäytetyö sisälsi useita vaiheita ja edellytti tekijöiltä kykyä pitkään prosessityöskentelyyn. Työmäärältään opinnäytetyö oli laaja, koska teoriaosuus, haastattelujen toteuttaminen, aineiston analysoiminen ja alkuhaastattelun yhteiskehittäminen vaativat jokaiselta tekijältä ison työpanoksen. Kolmen henkilön työryhmä kuitenkin mahdollisti tulosten objektiivisen tulkitsemisen ja lisäsi tätä kautta tulosten reliabiliteettia.

6 Pohdinta ja yhteenveto

Toteutuvatko toiminnallinen itsemääräämisoikeus ja henkilökohtainen vaikuttaminen, kun tukitoimista päätetään asiakkaan puolesta? Valtio toteuttaa toiminnallista oikeudenmukaisuutta tarjoamalla yhteiskunnassa syrjäytymisuhan alla oleville palveluita ja erilaisia tukitoimia. Kun ulkopuolinen taho analysoi yksilön tai ryhmän ongelman määrittäen kaikille samat palvelut, toiminnot ja osallistumisajankohdan, voi yksilön itsemääräämisoikeus jäädä vähäiseksi. Ratkaisu voisi olla ottaa nuoret mukaan kehittämään palveluita ja samalla ottamaan vastuuta omien tavoitteidensa toteutumisesta. Tämä voisi lisätä paitsi nuoren itseluottamusta, myös uskoa järjestelmään.

Nuori ihminen, joka haluaa muutosta elämäänsä, tarvitsee ympärilleen luotettavia aikuisia. Tässä Keski-Uudenmaan Ohjaamot ovat tärkeässä roolissa. Heillä on mahdollisuus saada näihin nuoriin aivan erityinen kontakti ja luottamuksellinen keskusteluyhteys. Totesimme teemahaastattelua tehdessämme, että yhteys nuoreen syntyi yllättävän nopeasti. Koimme, että tällainen avoin, nuoren omaa toimijuutta koskeva, ajatuksia herättävä ja keskustelunomainen haastattelu soveltui tilanteeseen hyvin.

Olisi kiinnostavaa selvittää, tarvitsisiko nuoren oma tukiverkosto, vanhemmat ja läheiset apua siihen, miten tukea nuorta uudella opiskelu- tai työpolulla? Entä työnantajat? Kaipaisivatko he työllistyneelle nuorelle omaa tukihenkilöä, esimerkiksi järjestämään työkokeilun- tai työpaikan alussa kehityskeskusteluja nuoren vahvuuksien tukemiseksi ja mahdollisten haasteiden selättämiseksi? Voisiko työnantajille järjestää tarvittaessa työnohjausta? Tai ehkä työnantajat kaipaisivat omaa verkostoitumismahdollisuutta toisten työnantajien kanssa?

Monialaisen yhteistyön ja tietojen käytön mahdollistaminen varmistaisi kaiken jo aikaisemmin kerätyn tiedon hyödyntämisen parhaalla mahdollisella tavalla. Se voisi nopeuttaa prosessia ja helpottaisi mahdollisesti sopivan tuen, opiskelu- tai työllistymispolun suunnittelua yhdessä nuoren kanssa. Nuori voisi rakentaa yhdessä Keski-Uudenmaan Ohjaamojen työntekijän kanssa kartan sen hetkisestä tilanteestaan, jonka avulla hahmottaa selkeämmin aikaisemmat valintansa peilaten niitä rationaalisesti uusiin tavoitteisiin.

Nuori, joka aloittaa tai palailee tauon jälkeen opiskelu- tai työuralle, on uudenlaisen elämäntilanteen edessä. Arjen struktuuri on saattanut muuttua radikaalisti vuorokausirytmien

ja muidenkin toimintojen tasapainon osalta niin, että tiettyyn aikatauluun ja rytmiin pääseminen on hankalaa. Aiheeseen liittyviä keskusteluja käydään nuorten kanssa ja siihen pyritään vaikuttamaan ottamalla tapaamisissa puheeksi rutiinien ja aamuherätysten opetteluun tärkeyttä. Toimintaterapiaryhmä tai jokin järjestetty arkirytmin palauttamiseksi tarkoitettu ryhmätoiminta voisi porrastaa tätä toivottua muutosta.

Haastatteluissa nousi esille myös tarve konkreettiselle tiedolle eri koulutusvalinnoista ja niiden sisällöistä. Voisiko Keski-Uudenmaan Ohjaamojen tiloissa toimia pienimuotoinen kohtaamiskahvila nuorten toimesta, jossa järjestettäisiin esimerkiksi vertaisohjausta nuorille, jotka kaipaavat vinkkejä tai rohkaisua tuleviin valintoihinsa? Samalla saattaisi toteutua muutaman haastateltavan toive mahdollisuudesta tutustua samassa tilanteessa oleviin nuoriin. Maahanmuuttajanuorille tämä olisi lisäksi hyvä tapa oppia kieltä, tutustua suomalaisiin ja integroitua yhteiskuntaan.

Opinnäytetyössämme nousi myös esiin maahanmuuttajien erityistarpeet opiskelussa ja työllistymisessä uutena yhteiskunnallisena ilmiönä. Olemmeko yhteiskuntana valmiita huomioimaan työ- ja opiskelupaikoissa rukoushetket, ramadanin ja muut kulttuurilliset seikat näiden nuorten aikuisten kohdalla?

6.1 Luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu

Tutkimuksessa on tarkoitus tuottaa tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman luotettavaa tietoa. Luotettavuuden kriteereinä pidetään uskottavuutta, vahvistettavuutta, siirrettävyyttä ja refleksiivisyyttä. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi tutkijan omat ennako-odotukset tai oma persoona eivät saa vaikuttaa tutkimustuloksiin. Tutkijan on kyettävä säilyttämään neutraali ote tutkimuksen löydöksiä kohtaan. Vahvistettavuus tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa tehdyt tulokset saavat tukea toisista samaa aihetta sivuavista tutkimustuloksista tai triangulaatiosta. Siirrettävyys on tutkimusaineiston monipuolista kuvailua, jonka avulla lukija pystyy päättämään, miten hyvin saadut tutkimustulokset ovat sovellettavissa muihin tutkimuskohteisiin. Tutkimuksen totuudellisuuudella tarkoitetaan sitä, miten hyvin tutkijan tekemät johtopäätökset vastaavat tutkimuskohteen todellista tilaa. (Tynjälä 1991: 5–6.)

Arvioimalla tutkimusta voidaan havaita, kuinka todenperäistä tietoa tutkimuksella on pystytty tuottamaan. (Kylmä & Juvakka 2012: 127; Kylmä & Juvakka 2007: 127–128.) Laadullisessa tutkimuksessa arvioinnilla tarkoitetaan kokonaisvaltaista, koko tutkimuksen

ajan kestävää kriittistä tarkastelua ja se on tutkimustoiminnan kannalta välttämätöntä (Kylmä & Juvakka 2012: 127–128; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Ennen tutkimuksen aloittamista perehdyimme toimintaterapian teoreettisen mallin (MOHO) lisäksi suomalaisten nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn, opiskeluun ja työllistymiseen vaikuttaviin tekijöihin, sekä toiminnalliseen oikeudenmukaisuuteen ja tasapainoon. Tämän tarkoituksena oli pyrkiä muodostamaan kattava käsitys opinnäytetyömme aiheen teoreettisesta viitekehyksestä ja lisäämään luotettavuutta triangulaatiolla, eli yhdistelemällä useista eri lähteistä koottua tutkimus- ja tilastotietoa (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2002: 141–142).

Tiedonhankinnassa olemme pyrkineet arvioimaan kriittisesti hyödyntämäämme lähdemateriaalia ja valitsemaan ne luotettavista tieteellisistä tietokannoista tai muista virallisen aseman omaavista lähteistä. Lähteinä olemme pyrkineet käyttämään valtaosin mahdollisimman tuoreita alkuperäistutkimuksia. Olemme käyttäneet nuorilta saadun kokemustiedon hankintamenetelmänä teemahaastattelua, joka pohjautuu tutkittuun tietoon perustuvaan teoreettiseen malliin. Yhteistyökumppaniltamme saaduista hyvistä kehitysehdotuksista huolimatta jouduimme rajaamaan laaditut kysymykset aineistosta nouseviksi luotettavuuden lisäämiseksi.

Luotettavuutta heikentäväksi tekijäksi arvioimme kokemattomuutemme tutkijoina. Lisäksi on huomioitava, että haastatteluaineiston pienen määrän vuoksi tutkimustulokset ovat vain suuntaa antavia. Luotettavuuden lisäämiseksi otannan tulisi olla huomattavasti suurempi. Opinnäytetyön valmistumiseen varatun rajallisen aikataulun vuoksi jouduimme rajaamaan pois muita soveltuvia arviointi- ja tiedonhankintamenetelmiä. Useamman arviointi- tai tiedonhankintamenetelmän käyttö olisi lisännyt tutkimuksen tulosten luotettavuutta.

Opinnäytetyön kaikissa vaiheissa on pyritty noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja käyttämään eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä (vrt. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009; 2012). Opinnäytetyössä on kunnioitettu tekijänoikeuksia ja merkitty asianmukaisesti käytetyt lähdeviitteet.

Ennen tutkimukseen osallistumista tutkittavat saivat kirjalliset tiedotteet, joissa kerrottiin, millaisesta tutkimuksesta on kyse ja mihin sekä haastatteluaineistoa että lopullisia tutki-

mustuloksia käytetään. Tutkittava sai myös tietoa haastattelun nauhoittamisesta, vapaaehtoisesta osallistumisesta ja mahdollisuudesta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen halutessaan. Ennen haastattelun alkamista kirjallinen tiedote käytiin vielä suullisesti läpi yhdessä tutkittavan kanssa, joten tutkittavalla oli mahdollisuus tehdä lisäkysymyksiä. Tiedotteessa annettiin myös yhteystiedot (sähköpostiosoite ja puhelinnumero), mikäli tutkittava kokisi myöhemmin tarvetta ottaa yhteyttä tutkimukseen liittyen. Tämän jälkeen tutkittava allekirjoitti sopimuksen tutkimukseen osallistumisesta. Asianmukaiset tutkimusluvut pyydettiin myös Keski-Uudenmaan Ohjaamoilta ja #NuoriTöihin -hankkeelta.

Tutkittavien anonymiteettiä on suojeltu tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tutkittavien haastattelut toteutettiin erillisessä tilassa. Litterointivaiheessa kaikki tunnistetiedot poistettiin, eikä lopullisesta opinnäytetyön tuloksesta ole mahdollista erottaa yksittäisten haastateltavien vastauksia. Äänitallenteita on säilytetty huolellisesti opinnäytetyön julkaisuun asti, jonka jälkeen ne tuhotaan. Äänitallenteet ovat olleet ainoastaan haastattelun suorittaneen tutkijan hallussa.

6.2 Jatkosuositukset

Yhteistyökumppanilta saamamme palautteen mukaan kysymysten luokittelu teema-alueisiin osoittautui toimivaksi ja se mahdollistaa kysymyspatteriston kehittämisen käyttäjän tarkoituksen mukaan. Kehittämämme alkuhaastattelukysymykset ovat Keski-Uudenmaan Ohjaamojen vapaasti käytettävissä ja jatkokehitettävissä. Saimme seuraavia kehitys- ja muutosehdotuksia alkuhaastattelulomakkeen eri osioihin:

- Henkilökohtaiset ominaisuudet ja niiden tunnistaminen
 - Lisäkysymyksiä oppimisvaikeuksista, opiskelumenestyksestä ja erityisen tuen tarpeesta
 - Toiveammattia selvittävien lisäkysymysten laatiminen
- Arkirutiinit ja velvollisuudet
 - Nuoren tuen tarvetta selvittävien lisäkysymysten laatiminen
- Arvot ja tavoitteet
 - Miten nuoren arvot näkyvät ja toteutuvat toiminnassa
 - Lisäkysymyksiä kiinnostuksen kohteista
- Sosiaalinen ja fyysinen ympäristö
 - Mitä asioita nuori tekee mieluummin yksin kuin ryhmässä?

Nuorten osaamista kartoittavia kysymyksiä kaivattiin myös lisää. Toimintaterapiasta löytyy useita arviointimenetelmiä nuorten kattavaan toimintakyvyn arviointiin ja mielenkiinnon kohteiden selvittämiseen. Mielestämme tätä toimintaterapeuttien osaamista voisi hyödyntää Ohjaamojen toiminnassa.

Opinnäytetyöprosessin aikana ilmeni, että jatkossa olisi tarpeellista tutkia, millaista hyötyä opinnäytetyön tuloksena syntyneestä alkuhaastattelusta on ollut Keski-Uudenmaan Ohjaamoille. Jatkossa voitaisiin selvittää esimerkiksi:

- Mitkä alkuhaastattelun osa-alueet ovat osoittautuneet hyödyllisiksi?
- Mitä uutta toimintaterapian näkökulma on tarjonnut nuorten tilanteen selvittämiseen?
- Onko alkuhaastattelusta ollut apua Ohjaamojen uusille työntekijöille?
- Onko alkuhaastattelu yhtenäistänyt Ohjaamojen eri toimipisteiden käytäntöjä ja palvelun tasalaatuisuutta?

Lisäksi ehdotamme toiminnallisen opinnäytetyön aiheeksi Ohjaamojen asiakkaiden työelämävalmiuksien vahvistamisen toimintaterapeuttisessa ryhmässä. Halusimme alusta asti, että tämän opinnäytetyön tulosten hyödyn saajina olisivat nuoret aikuiset. Harmiksemme laajempi yhteiskehittely yhdessä nuorten kanssa rajoittui opinnäytetyöhön varatun rajallisen ajan puitteissa vain haastatteluihin. Tästä syystä ehdotamme toiseksi toiminnallisen opinnäytetyön aiheeksi yhdessä nuorten kanssa toteutettavaa projektia liittyen tarvittaviin tukitoimiin ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Ehdotamme jatkotutkimukseksi nuorten valmiuksien ja taitojen arviointia toimintaterapian arviointimenetelmillä esimerkiksi MOHOST ja AWP/AWC. Lisäksi mielenkiinnonkohdekysely sekä valmistuessaan WRI-FI voisivat olla toimivia menetelmiä selvittämään nuorten kiinnostuksen kohteita ja työroolia.

Lähteet

Ahola, Sakari, Saikkonen, Loretta & Valkoja-Lähteenmäki, Laura 2015. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma. Arviointiraportti. Opetushallitus. Saatavana osoitteessa: <http://www.lapaisy.fi/wp-content/uploads/2015/11/Lapaistutkimus_nettiin.pdf>. Luettu 7.5.2017.

Alatalo, Johanna, Mähönen, Erno & Räisänen, Heikki 2017. Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus -tilastoanalyysi. TEM-analyysi 76/2017. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Helsinki. Saatavana osoitteessa: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-211-8>>. Luettu 3.5.2017.

Aldrich, Rebecca M., Boston, Tessa L. & Daaleman, Claire E. 2017. Justice and U.S. Occupational Therapy Practice: A Relationship 100 Years in the Making. *American Journal of Occupational Therapy* 71 (1). 1–5. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://ajot.aota.org/article.aspx?articleid=2591420>>. Luettu 5.7.2017.

Backman, Catherine 2010. Occupational balance and well-being. Teoksessa Christian- sen, Charles & Townsend, Elizabeth (toim.): *Introduction to occupation: The art and science of living*. NJ, Upper Saddle River: Prentice Hall. 231–250.

Bing, R. K. 1989. Work is a four-letter word! A historical perspective. Teoksessa: Hertfelder, S. & Gwin, C. (toim.): *Work in progress: Occupational therapy in work programs*. Rockville, MD: AOTA.

Csikszentmihályi, Mihaly 1988. *Optimal experience*. New York: Cambridge University Press.

Csikszentmihályi, Mihaly 1991. *Flow: The psychology of optimal experience*. New York: Harper Collins.

Csikszentmihályi, Mihaly 2005. *Flow — elämän virta: tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu* (englanninkielinen alkuteos *Flow* 1990). Suomentanut Ritva Hellsten. Helsinki: Rasalás. 68–73.

Durocher, Evelyne, Gibson, Barbara E. & Rappolt, Susan 2014. Occupational justice: A conceptual review. *Journal of Occupational Science* 21 (4). 418–430. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14427591.2013.775692?journalCode=rocc20>>. Luettu 5.7.2017.

Ekbladh, E., Thorell, LH & Haglund, L. 2010. Return to work: the predictive value of the Worker Role Interview (WRI) over two years. Sweden: Linköping University. *Work* 35 (2). 163-172.

Fenger, K. & Kramer, JM 2007. Worker Role Interview: testing the psychometric properties of the Icelandic version. Faculty of Health Sciences. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy* 14 (3). 160–172. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17763198>>. Luettu 15.8.2017.

Fugate, Mel, Kinicki, Angelo J. & Ashforth, Blake E. 2004. Employability: A psychosocial construct, its dimensions and applications. *Journal of Vocational Behavior* 65 (1). 14–38. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://doi.org/10.1016/j.jvb.2003.10.005>>. Luettu 5.7.2017.

Hammell, Karen R. Whalley & Iwama, Michael 2012. Well-being and occupational rights: An imperative for critical occupational therapy. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy* 19 (5). 385–394. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.3109/11038128.2011.611821>>. Luettu 5.7.2017.

Hammell, Karen R. Whalley 2008. Reflections on . . . well-being and occupational rights. *Canadian Journal of Occupational Therapy* 75 (1). 61–64. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/18323370>>. Luettu 15.8.2017.

Harra, Toini, Aralinna, Virpi, Heikkilä, Maija, Korkiatupa, Riitta, Löytönen, Kari & Onkalo-Okkonen, Riitta 2006. Kohti kokonaisvaltaista arviointia. Kirjallisuuskatsaus. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 122 (5). 554–562. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.duodecimlehti.fi/lehti/2006/5/duo95589>>. Luettu 15.9.2017.

Harvey-Kreffing, Laura 1985. The concept of work in occupational therapy: A historical review. *American Journal of Occupational Therapy* 39. 301–307. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://ajot.aota.org/article.aspx?articleid=1885169>>. Luettu 20.5.2017.

Hautala, Tiina, Hämäläinen, Tuula, Mäkelä, Leila & Rusi-Pyykönen Mari 2013. *Toiminnan Voimaa*. Edita Publishing. 234–235.

Hiilamo, Heikki 2014. Voisiko osallistava sosiaaliturva lisätä osallisuutta? *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (1). 82–86. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201402201555>>. Luettu 25.5.2017.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000: *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino. 35, 49–52, 68–69, 145–152.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 48.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008: *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi. 200–201.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2014. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi. 208–209.

Ilmarinen, Juhani 2006. Pitkää työuraa! Ikääntyminen ja työelämän laatu Euroopan unionissa. Työterveyslaitos. Sosiaali- ja terveysministeriö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 79–81. Saatavana osoitteessa: <<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72340/URN%3aNBN%3afife201504226126.pdf?sequence=1>>. Luettu 29.8.2017.

Ilmarinen, Juhani, Gould, Raija, Järvikoski, Aila & Järvisalo, Jorma 2006. Työkyvyn moninaisuus. Teoksessa Gould, Raija, Ilmarinen, Juhani, Järvisalo, Jorma & Koskinen, Seppo (toim.): Työkyvyn ulottuvuudet. Terveys 2000 tutkimuksen tuloksia. Helsinki: Hakapaino Oy. 18-20. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <http://julkari.fi/bitstream/handle/10024/78368/tyokyvyn_ulottuvuudet_7.pdf?sequence>. Luettu 29.8.2017.

Junes, Tara 2013. Tiedonkeruumenetelmä vaikuttaa tutkimustuloksiin. Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsaus 2/1013. Tilastokeskus. Saatavana osoitteessa: <http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-06-03_010.html?s=0>. Luettu 19.8.2017.

Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Jyväskylä: Juves Print. 16, 76, 99–100, 102, 331.

Karhula, Maarit, Heiskanen, Tuija, Juntunen, Kristiina, Kanelisto, Katja, Kantanen Mari, Kanto-Ronkanen, Anne & Lautamo, Tiina 2014: 7,14.

Karjalainen Varpu, Keskitalo Elsa (toim.) 2013. Kaikki Työuralle! Työttömien aktiivipoliittikka Suomessa. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 160–161.

Kerätär, Raija 2016a. Kun katsoo kauempaa, näkee enemmän. Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi pitkäaikaistyöttömillä. Väitöskirja. Oulun yliopisto. 23-45. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://jultika.oulu.fi/Record/isbn978-952-62-1086-5>>. Luettu 13.10.2017.

Kerätär, Raija 2016b. Miten arvioida työttömien työkykyä? Työterveyslääkäri 34 (2). 39–42. Saatavana osoitteessa: <http://www.terveysportti.fi.ezproxy.metropolia.fi/dtk/tyt/koti?p_haku=ker%C3%A4t%C3%A4r%20raija>. Luettu 13.10.2017.

Keuda 2016. #NuoriTöihin- koordinoitihankkeet. Saatavana osoitteessa: <<https://www.keuda.fi/tietoa-keudasta/hankkeet/nuoritoihin/>>. Luettu 5.4.2017.

Kielhofner, Gary 2008. Model of Human Occupation – Theory and Application. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins. 1, 12–13, 16–18, 22, 26–28, 35–37, 40–46, 57, 59–63, 86–87, 106–107, 278.

Kielhofner, Gary. & Forsyth, Kirsty 2008. Therapeutic reasoning: planning, implementing, and evaluating the outcomes of therapy. Teoksessa Kielhofner, Gary (toim.): Model of Human Occupation: theory and application. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins. 144–145.

Kiviniemi, Kari 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola — Juhani, Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus. 70-71. Koramo, Marika & Vehviläinen, Jukka 2015. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma. Raportit ja selvitykset 2015:3. Opetushallitus. Saatavana osoitteessa: <http://www.lapaisy.fi/wp-content/uploads/2015/04/Ammatillisen-koulutuksen-lapaisyn-ohjelma_seuranta_2014.pdf>. Luettu 7.5.2017.

Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy. 66, 127–128.

Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2012. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita. 127–128.

Latvala, Eila & Vanhanen-Nuutinen, Liisa 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, Sirpa & Nikkonen, Merja. (toim.): Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY. 23

Lund, Karina, Gregresen Oestergaard, Lisa & Maribo, Thomas 2013. Danish translation and adaptation of Loewenstein Occupational Therapy Cognitive Assessment 2nd Edition (LOTCA-II). Scandinavian Journal of Occupational Therapy 20 (4). 302–305. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3109/11038128.2013.768292>>. Luettu 24.8.2017.

Metsämuuronen, Jari 2005: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus. 226.

Myrskylä, Pekka. 2012. Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA Analyysi 19/2012. Helsinki: EVA Verkkojulkaisu. Saatavana osoitteessa: <<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>>. Luettu 8.5.2017.

Nilsson, Ingeborg & Townsend, Elizabeth 2010. Occupational justice: Bridging theory and practice. Scandinavian Journal of Occupational Therapy 17 (1). 57–63. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3109/11038120903287182?journalCode=iocc20>>. Luettu 7.7.2017.

Nyyssölä, Kari 2004. Siirtymävaiheiden koulutusvalinnat. Koulutuspoliittinen tarkastelu. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja 35 (2). 226. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finna.fi/Record/arto.1381406>> Luettu 12.9.2017.

OECD Education at Glance: Joka viides 20-24 -vuotias mies Suomessa on syrjäytynyt. Nuorisotiedon kirjasto. Tutkimusuutinen. 15.9.2016. Saatavana osoitteessa: <<http://www.nuorisotiedonkirjasto.fi/sitenews/view/-/nid/4849/ngid/33/>>. Luettu 7.5.2017. Alkuperäinen tutkimus saatavana osoitteessa: <http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2016_eag-2016-en.>.

Ohjaamot n.d. Taustaa ja historiaa. Saatavana osoitteessa: <<http://ohjaamot.fi/taustaa-ja-historiaa>> Luettu 5.4.2017.

Oma linja 2016. Mikä mättää peruskoulussa? Verkkoesite. Helsinki. Vatt. Saatavana osoitteessa: <http://omalinja.fi/wp-content/uploads/2016/03/Oma_Linja_infopaketti1_colour.pdf>. Luettu 5.5.2017.

Paananen, Reija, Ristikari, Tiina, Merikukka, Marko, Rämö, Antti & Gissler, Mika 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kansallinen syntymäkohortti 1987–tutkimusaineiston va-
lossa. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Saatavana osoitteessa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf>. Luettu 16.5.2017.

Pensola, Tiina, Ahonen, Hilikka & Notkola, Veijo 2004. Ammatit ja kuolleisuus – työllisten ja työttömien ammattiryhmittäinen kuolleisuus 1996–2000. Helsinki: Tilastokeskus.

Phillips, Susan D., Cristopher-Sisk, Erin K. & Gravino, Kristine L. 2001. Making career decisions in a relational context. *The Counselling Psychologist* 29 (2). 193–213. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0011000001292002>>. Luettu 15.8.2017.

Pierce, Doris 2003. *Occupation by Design: Building Therapeutic Power*. Philadelphia: F.A. Davis Company. 58–62.

Priest, Becky & Bones, Kate 2012. Occupational therapy and supported employment: is there any added value? *Mental health and social inclusion* 16 (4). 194–200. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa <<https://doi.org/10.1108/20428301211281050>>. Luettu 17.8.2017.

Pyykkönen, Jussi, Myrskylä, Pekka, Haavisto, Ilkka, Hiilamo, Heikki & Nord, Ulla 2017. Kadonneet työmiehet - Suomessa 79 000 miestä ei tee tai aina edes hae töitä - mitä heille tapahtui? Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) analyysi. Saatavana osoitteessa: <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2017/02/no_54.pdf>. Luettu 7.5.2017.

Raijas, Anu 2010. *Arjen hyvinvointi. Teoksessa Saari, Juho (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 243–263.

Reine, Ieva, Novo, Mehmed & Hammarström, Anna. 2013. Unemployment and ill health – A genderanalysis: Results from a 14-year follow-up of the Northern Swedish Cohort. *Public Health* 127 (3). 214–222.

Rotegård, Ann, Moore, Shirley, Fagermoen, May & Ruland, Cornelia 2010. Health assets: A concept analysis. *International Journal of Nursing Studies* 47 (4). 513–525. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0020748909003125>>. Luettu 15.8.2017.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavana osoitteessa: <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 21.08.2017.

Sandqvist, Jan L. & Henriksson, Chris M. 2004. Work functioning: A conceptual framework. *Work* 23 (2), 147–157. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://content.iospress.com/articles/work/wor00380>>. Luettu 1.7.2017.

Savolainen, Janne, Virnes, Elise, Hilpinen, Merja & Palola, Elina 2015. Nuorisotakuutyöryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2015: 19. Helsinki: Edita Publishing Oy. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-227-970-5>>. Luettu 7.5.2017.

Schmidt Hanson, Carolyn & Walker, Kay F. 1992. The History of Work in Physical Dysfunction. *American Journal of Occupational Therapy* 46. 56–62. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://ajot.aota.org/article.aspx?articleid=1876536>>. Luettu 5.7.2017.

Schultheiss, Donna E. 2007. The emergence of a relational cultural paradigm for vocational psychology. *Journal for Educational and Vocational Guidance* 7 (3). 145–147. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://link.springer.com/article/10.1007/s10775-007-9123-7>>. Luettu 15.8.2017.

Shaw, Lynn. 2016. Past meanings and future horizons of work mobility: Implications for Canadians and occupational science. *Journal of Occupational Science* 23 (4). 409, 416–429. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://dx.doi.org/10.1080/14427591.2016.1209999>>. Luettu 5.5.2017.

Smith, Diane L. & Claudia L. Hilton. 2008. An occupational justice perspective of domestic violence against women with disabilities. *Journal of Occupational Science* 15 (3). 166–172. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14427591.2008.9686626>>. Luettu 15.9.2017.

Stadnyk, Robin, Townsend, Elizabeth, & Wilcock, Ann 2010. Occupational justice. Teoksessa: Christiansen, Charles H. & Townsend, Elizabeth A. (toim.): *Introduction to occupation: The art and science of living*. NJ, Upper Saddle River: Pearson Education. 329–358.

STM 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma KASTE 2012–2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3328-6>>. Luettu 7.5.2017.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry:n esite 2017. Toimintaterapeutti työhön palaavan kuntoutujan tukena. Saatavana osoitteessa: <http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/site/assets/files/1104/tt_esite_tth.pdf>. Luettu 25.4.2017.

Taylor, Renée R. 2017. *Kielhofner's Model Of Human Occupation: Theory and application*. Fifth Edition. Philadelphia. Wolters Kluwer. 38-73, 93-109.

Tengland, Per Anders 2006. The goals of health work: Quality of life, health and welfare. *Medicine, health care and philosophy* 9. 155–167. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11019-005-5642-5>>. Luettu 12.7.2017.

Townsend, Elizabeth A. & Wilcock, Ann A. 2004. Occupational justice. Teoksessa: Christiansen, Charles H. & Townsend, Elizabeth A. (toim.): *Introduction to occupation: The art and science of living*. NJ, Upper Saddle River: Prentice Hall. 243–273.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. 95–99, 141–142.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. 93, 108.

Tuononen, Mira & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta 2016. Ammatilliseen vai lukioon: Nuoren suunnanottoja perheen kehystämänä. Joensuu: Itä-Suomen yliopiston julkaisu. Saatavana osoitteessa: <http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2081-2/urn_isbn_978-952-61-2081-2.df>. Luettu 17.8.2017.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käytäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki. 4–6. Saatavana osoitteessa: <<http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>>. Luettu 17.5.2017.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. Saatavana osoitteessa: <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Luettu 21.8.2017.

Tynjälä, Päivi. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja Kasvatus 22. 5–6.

Universal Declaration of Human Rights 2017. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ihmisoikeuksien julistus 10.12.1948. 25.artikla. Saatavana osoitteessa: <<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>>. Luettu 15.8.2017.

Vauhkonen, Teemu, Kallio, Johanna, Kauppinen, Timo & Erola, Jani 2017. Intergenerational accumulation of social disadvantages across generations in young adulthood. *Research in Social Stratification and Mobility* 48: 42–52.

Velozo, Craig, Kielhofner, Gary & Fisher, Gail 1998. Työroolia arvioiva haastattelu (WRI)-käsikirja. Psykologien kustannus Oy.

Whiteford, Gail 2010. Occupational deprivation: Understanding limited participation. Teoksessa Christiansen, Charles & Townsend, Elizabeth (toim.): *An introduction to occupation: The art and science of living*. NJ, Upper Saddle River: Prentice Hall. 303–328.

Whiteford, Gail & Hocking, Clare 2012. *Occupational science: Society, inclusion, participation*. Oxford, UK: Wiley-Blackwell. 1–7.

Wilcock, Ann & Hocking, Clare 2015. *An occupational perspective of health*. NJ, Thorofare: Slack. 392, 414.

WFOT: World Federation of Occupational Therapists 2006. Position statement: Human rights. Saatavana osoitteessa: <<http://www.wfot.org/ResourceCentre.aspx>>. Luettu 7.6.2017.

World Health Organization 2011. *Process of translation and adaptation of instruments*. Geneva. World Health Organization.

Åstedt-Kurki, Päivi & Heikkinen, Riitta-Liisa 1994. Two approaches to the study of experiences of health and old age: the thematic interview and the narrative method. *Journal of Advanced Nursing* 20 (3). 420. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/7963044>>. Luettu 23.8.2017.

Tiedote opinnäytetyöhön osallistuville nuorille

Kiitos, että haluat olla mukana kehittämässä nuorten työllistymistä ja oman opintopolun löytymistä tukevia palveluja. Teemme opinnäytetyötä Metropolia Ammattikorkeakoulussa toimintaterapian tutkinto-ohjelmassa yhteistyössä #NuoriTöihin-hankkeen kanssa. Tutkimukseen osallistuessasi saat mahdollisuuden kartoittaa omaa tilannettasi, vahvuksiasi ja osaamisalueitasi. Saat myös osallistumistodistuksen liitettäväksi mukaan ansioluettelosi.

Opinnäytetyön aineistonkeruuta varten sinun tulisi osallistua työroolia arvioivaan The Worker Role Interview (WRI-FI) -haastatteluun. Käytämme haastattelun avulla saatua tietoa opinnäytetyön aineistomateriaalina. Haastattelut nauhoitetaan ja tallenteet säilytetään tekijöiden hallussa. Henkilötietosi suojataan niin, ettei ketään yksittäistä henkilöä voida tunnistaa lopullisessa raportissa. Haastattelun äänitallenne ja muu arvioinnin aikana kerätty materiaali tuhoetaan opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen.

Haastattelut analysoidaan ja niistä saadut tulokset käytetään Keski-Uudenmaan Ohjaamojen toiminnan kehittämiseksi. Kaikki tulokset kerrotaan nimettöminä. Niistä ei pysty tunnistamaan ikää, sukupuolta, asuin-, työ- tai opiskelupaikkaa.

Arviointiin osallistuminen on sinulle täysin vapaaehtoista ja voit keskeyttää osallistumisesi missä tahansa vaiheessa. Jos sinulla herää jälkikäteen opinnäytetyöhön liittyviä kysymyksiä voit ottaa meihin yhteyttä puhelimitse tai sähköpostilla.

Yhteistyöterveisin,

toimintaterapeuttiopiskelijat Miia Mäkelä, Ursula Nykänen ja Ipi Oikarinen

Sopimus haastatteluun osallistumisesta

Annan suostumukseni käyttää työroolia arvioivan The Worker Role Interview (WRI-FI) -arviointimenetelmän haastattelussa antamaani tietoa opinnäytetyössänne. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää millaisia tekijöitä nuorten työelämävalmiuksia tarkasteltaessa tulisi ottaa huomioon työelämään siirtymisen tukemisessa. Minua on informoitu haastattelun tarkoituksesta, haastattelusta saadun materiaalin käytöstä sekä oikeudestani opinnäytetyöhön osallistumisen keskeyttämiseen ilman perusteluja niin halutessani.

Suostumus allekirjoitetaan kahtena kappaleena, yksi suostumuksen antajalle ja yksi suostumuksen vastaanottajalle.

Keski-Uudellamaalla ___/____2017

Suostumuksen antajan allekirjoitus:

Nimenselvennys:

Allekirjoitus:

Nimenselvennys:

#NuoriTöihin -hanke/Metropolia AMK

OSALLISTUMISTODISTUS

Etunimi Sukunimi
(pv.kk.vvvv)

Kiitos, että olit mukana kehittämässä Keski-Uudenmaan Ohjaamojen toimintaa. Osallistuit syksyllä 2017 Metropolia Ammattikorkeakoulun toimintaterapian tutkinto-ohjelman opinnäytetyöhön yhteistyössä #NuoriTöihin -hankkeen kanssa. Opinnäytetyön aineistonkeruuta varten osallistuit työroolia arvioivaan haastatteluuun.

Tutkimukseen osallistuessasi osoitit motivaatiota, sitoutumista ja kiinnostusta kehittämistoimintaan.

Arvostamme vapaaehtoista panostustasi kehittämistyötämme kohtaan.

Järvenpäässä xx.xx.2017

Sari Aarnio

Projektipäällikkö / #NuoriTöihin -hanke

(allekirjoitus tähän)

Toimintaterapeuttiopiskelijat:

Miia Mäkelä

Ursula Nykänen

Ipi Oikarinen

Ohjaamon alkukartoitus
(kysymykset A-D liitteisiin opinnäytetyön 14.11.2017 pohjalta
Mäkelä, Nykänen & Oikarinen)

Asiakkaan nimi ja puh.nro

Kunta

Koulutustausta	
Työkokemus	
A. Henkilökohtaiset ominaisuudet ja niiden tunnistaminen <i>Tämä osio selvittää asiakkaan vahvuuksia ja haasteita, selviytymiskeinoja, nykyisiä tukiverkostoja ja mahdollisen henkilökohtaisen tuen tarvetta.</i>	
B. Arkirutiinit ja velvollisuudet <i>Tämä osio selvittää miten asiakkaan arki sujuu: Suoriutuuko asiakas kotiaskareistaan, vierailisten asioiden hoidosta ja muista vastuualueistaan elämässään, sekä millaisia keinoja asiakas käyttää helpottamaan arkeaan.</i>	
C. Arvot ja tavoitteet <i>Tämä osio selvittää mitä asiakas arvostaa ja tavoittelee elämässään.</i>	
D. Sosiaalinen ja fyysinen ympäristö <i>Tämä osio selvittää, minkälainen ympäristö tukee asiakasta parhaiten ja mitkä asiat motivoivat ja kannustavat häntä.</i>	

Osaamisen kehittämiseen liittyvät tavoitteet	
Lupakortit ja pätevyudet	
Työnhakutavoite	
Työnhakutilanne	
Mahdolliset työnhaun rajoitteet <ul style="list-style-type: none"> · Matkustaminen, sairaudet, uskonto, eettiset ja ideologiset syyt ym. 	
Työelämäverkostot	
Huomioitavaa	

TYÖNANTAJIEN KARTOITUS

Työnantaja	Tehtävä	Yhteydenoton tapa	Pvm	Tulos

A. Henkilökohtaiset ominaisuudet ja niiden tunnistaminen

Asiakkaan vahvuudet, haasteet, selviytymiskeinot, tukiverkostot ja tuen tarve.

1. Millaiset henkilökohtaiset ominaisuudet ja taidot soveltuvat omasta mielestäsi toiveammattiisi tai -työtehtävääsi?
2. Mitä näistä ominaisuuksista itselläsi on?
3. Millaisissa asioissa onnistut mielestäsi parhaiten?
4. Millaisissa asioissa koet epäonnistuvasi?
5. Millaisia asioita haluaisit tietää sinua kiinnostavasta ammatista tai työtehtävästä?
6. Miten suhtaudut, jos et voi vaikuttaa siihen, miten työ tehdään?
7. Millä tavoin omat fyysiset ja psyykkiset voimavarasi soveltuvat haluamasi ammatin, työtehtävän tai opiskelun vaatimuksiin?
8. Onko sinusta vaikeaa lukea, kirjoittaa tai ymmärtää pitkiä tekstejä? Jos kyllä, niin millaisissa tilanteissa vaikeudet ilmenevät?
9. Miten suhtaudut palautteen saamiseen?
10. Millä tavalla annat itse palautetta?
11. Ketkä ihmiset voivat auttaa ja tukea sinua opiskelussa tai työllistymisessä?

12. Millaista tukea haluaisit saada Ohjaimoilta?	
<p data-bbox="312 365 775 405">B. Arkirutiinit ja velvollisuudet</p> <p data-bbox="312 439 927 645"><i>Tämä osio selvittää miten asiakkaan arki sujuu: Suoriutuuko asiakas kotiaskareistaan, virallisten asioiden hoidosta ja muista vastuualueistaan elämässään, sekä millaisia keinoja asiakas käyttää helpottamaan arkeaan.</i></p> <ol data-bbox="360 748 938 1845" style="list-style-type: none"><li data-bbox="360 748 938 869">1. Miten suhtaudut aikaisiin aamuherätyksiin tai epäsäännöllisiin työaikoihin?<li data-bbox="360 902 938 1023">2. Miten huolehdit riittävästä unen tarpeesta, jos sinulla on aamulla aikainen herätys?<li data-bbox="360 1057 938 1223">3. Millaisia tapoja sinulla on, jotka tulisi huomioida työaikataulujen suhteen (esim. perhevelvollisuudet, harrastukset, rukoilu, terveydentila?)<li data-bbox="360 1256 938 1335">4. Millaiset ja minkä pituiset työajat sopivat sinun arkirutiineihisi?<li data-bbox="360 1368 938 1534">5. Millaisia jaksamista ja keskittymistä edistäviä tapoja sinulla on? (esim. musiikin kuuntelu korvanapilla, kuulokkeiden tai stressilelun käyttö)<li data-bbox="360 1568 938 1733">6. Millaisista asioista olet vastuussa omassa arjessasi? (Esim. kotityöt, lemmikin tai läheisen ihmisen hoitaminen)<li data-bbox="360 1767 938 1845">7. Millaista apua tarvitset raha- ja virastoasioiden hoitoon?	

C. Arvot ja tavoitteet

Tämä osio selvittää mitä asiakas arvostaa ja tavoittelee elämässään.

1. Millaisia asioita arvostat elämässä?
2. Millaiset arvot ovat sinulle tärkeitä opiskelu- tai työyhteisössä?
3. Miten toivot työ- tai opiskelutoverien kohtelevan sinua?
4. Miten itse kohtelet työ- tai opiskelutovereitasi?
5. Millaisia kulttuuriin tai uskontoon liittyviä asioita toivoisit huomioitavan opiskelussa tai työelämässä? (Esim. ramadan, rukoushetket, uskonnon harjoittamiseen käytetty aika)
6. Millaisia opiskeluun ja työllistymiseen liittyviä tavoitteita sinulla on?
7. Millaisia toiveita lähipiirilläsi on tulevaisuutesi suhteen?
8. Missä näet itsesi 6 kk kuluttua?
9. Missä näet itsesi 5 vuoden kuluttua ja mitä voit tehdä toteuttaaksesi sen?

D. Sosiaalinen ja fyysinen ympäristö

Tämä osio selvittää, minkälainen ympäristö tukee asiakasta parhaiten ja mitkä asiat motivoivat ja kannustavat häntä.

1. Millaisista lähiympäristön toimintamahdollisuuksista haluaisit saada lisää tietoa? (Esim. yhdistys-, harrastus- tai vapaaehtoistoiminta)
2. Saatko asiat tehtyä paremmin yksin vai ryhmässä? Miksi?
3. Miten suhtaudut muiden ihmisten läsnäoloon tai ympäristön ääniin keskityessäsi työhön tai opiskeluun?
4. Mitä työryhmä tai opiskelutoverit sinulle merkitsevät?
5. Millainen työ- tai opiskeluympäristö olisi sinun tarpeisiisi parhaiten soveltuva?
6. Millaisia asioita odotat työtehtävään perehdyttämiseltä?
7. Millaista tukea toivot saavasi opettajalta / esimieheltäsi / perheeltäsi?
8. Millaiset asiat saavat sinut sitoutumaan työhön tai opiskeluun?
9. Millaisen syyn vuoksi jäisit mieluummin kotiin, kuin menisit työpaikalle?